

PAPER DETAILS

TITLE: 1926 Yili Istanbul Ticaret Ve Sanayi Odasi Raporu Çerçevesinde Asar Vergisinin Kaldirilmesi
Ile Ilgili Bir Degerlendirme

AUTHORS: Sahin YESILYURT, Ali TUNA

PAGES: 39-92

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/675000>

1926 YILI İSTANBUL TİCARET VE SANAYİ ODASI RAPORU ÇERÇEVESİNDE AŞAR VERGİSİNİN KALDIRILMASI İLE İLGİLİ BİR DEĞERLENDİRME

Şahin YEŞİLYURT* - Ali TUNA**

ÖZET

Çalışmada 1926 Yılında İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası'na düzenlenmiş olan raporun bir değerlendirilmesi yapılmış ve raporun odak noktasını oluşturan Aşar Vergisi'nin kaldırılması incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde raporda genel olarak aşar vergisinin olumsuz yanlarına dikkat çekildiği gözlemlenmiş ve bu verginin kaldırılmasının gereklilikleri sıralanmıştır. Ayrıca raporda Aşar Vergisi'nin kaldırılması çağdaşlaşma yolunda ilerlemenin temel koşullarından birisi olarak görülmüş ve buna benzer uygulamaların hayata geçirilmesinin önemine dikkat çekilmiştir. Fakat bu verginin kaldırılması neticesinde ortaya çıkan gelir eksikliğinin giderilmesinde başarılı olunamadığı ve bu nedenle Aşar Vergisinden meydana gelen boşluğun giderilmesi adına bir takım ek vergilere başvurulduğu ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye Cumhuriyeti, Vergileme, Aşar Vergisi.

* Araştırma Görevlisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Bölümü, Maliye Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, TÜRKİYE. shnyslyrt@gmail.com

** Uzman, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara, TÜRKİYE, attunna@gmail.com

THE EVALUATION OF THE REMOVAL OF ISLAMIC TITHE TAXES IN FRAMEWORK OF THE ISTANBUL CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY REPORT IN THE YEAR OF 1926

ABSTRACT

In the study, an evaluation was made of the report which was organized in 1926 by Istanbul Chamber of Commerce and Industry and the abolition of the tithe tax which was the focal point of the report was examined. As a the result of this study, it was observed that attention was generally drawn to the negative sides of the tithe tax and the necessity of the removal of this tax were listed. In addition, the abolition of the tithe tax was regarded as one of the basic conditions for progress towards modernization and the importance of implementing similar applications was pointed out. However, it was stated that the elimination of the shortcomings revealed as a result of the abolition of tithe tax ended up unsuccessfully and, therefore, some additional new taxes were considered in an attempt to eliminate the gap occurring due to lack of the tithe tax revenue.

Key Words: Ottoman Empire, Republic of Turkey, Taxation, Tithe Tax.

GİRİŞ

Tarih alanında yapılan çalışmalarda, birincil kaynakları her ne kadar dönemin yönetim erkini oluşturan devlet yönetimindeki resmi arşiv belgeleri oluştursa da, söz konusu dönemde ele alınmış olan hatıralar, günlükler, sivil toplum kuruluşlarının hazırlamış oldukları raporlar da bu çalışmalarda önemli bir konuma sahip olmaktadır. Aslında bahsi geçen bu arşiv kaynaklarının, dönemin iktisadi, mali, siyasi, sosyal, hukuki ve günlük olaylarını aktarmada resmi görüşten sıyrılması hasebiyle, bu kaynaklara atfedilen önem günümüzde daha da artmaktadır. Özellikle günümüzde sıkı bir tartışma alanına sahip olan resmi kaynaklara itibar edilmemesi ya da bu kaynaklara şüphe ile yaklaşılması bu önemi gözler önüne sermektedir.

Bu nedenle gerek günümüzde gerekse geçmişte tarih alanında yapılan çalışmaların ekseriyetininin temel dayanak noktasını bu resmi arşiv belgeleri oluşturmaları ve resmi arşiv belgelerinin diğer arşiv kaynakları yoluyla denetlenmesinden başka bir yol bulunmaması sebebiyle, günümüz tarih çalışmalarında söz konusu kaynaklar vasıtasıyla tarihi olayların değerlendirilmesi ve sağlamalarının yapılması bir gereklilik olarak karşımızda durmaktadır.

Yapılan bu yeniden değerlendirme ve sağlama işlemleri bilimsel gerçeklikten ve objektiflikten uzak olmamalı, ayrıca olayları daha karmaşık bir hale getirmekten ziyade, olayların anlaşılmasını kolaylaştırmalıdır.

Bu çerçevede, çalışmada 1926 yılında İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası¹ bünyesinde düzenlenmiş olan “*Memlekette Yeni Vergilerin Te’sirat-ı İktisadiyesi*”

1 19. yüzyıl boyunca, iktisadi hayatta derin dönüşümlerin yaşandığı Osmanlı İmparatorluğu’nda, esnaf teşkilatında da dönüşümler yaşanmıştır. Bu dönüşümlerin başında klasik dönem örgütlenmesi olan esnaf teşkilatı, değişen zaman ve şartlara uyum sağlayamaması nedeniyle, Batı’ya yönelmiştir. Bu kapsamda 1879 yılında Sadarete getirilen Küçük Said Paşa’nın bu alanda yapmış olduğu yenilikler, ticaret ve sanayi odalarının ortaya çıkması açısından dikkate şayandır. Günümüzde de varlığını sürdüren ticaret ve sanayi odalarının geçirmiş olduğu süreç şu şekilde gerçekleşmiştir: 1880 yılında Dersaadet Ticaret Odası kurulmuş; 1888 yılında Dersaadet Ticaret Ziraat ve Sanayi Odası’na dönüştürülmüş; 13 Haziran tarihli nizamname ile Odalar, Ticaret ve Sanayi Odaları ile Ziraat Odaları birbirinden ayrılmış ve 1910 yılında İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası kurulmuştur. Böylesine tarihsel bir geçmişe sahip olan İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası, günümüz Türkiye’sinde ticaretin öncüsü ve lider kuruluşu olarak addedilmektedir. Bu konuda detaylı bir bahis için bk.: Ufuk Gülsoy ve Bayram Nazır, **Türkiye’de Ticaretin Öncü Kuruluşu: Dersaadet Ticaret Odası, 1882-1923**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2009, s. 195-208; <http://www.ito.org.tr/wps/portal/odamiz?name=TarihlerleITO&initView=true&prmPageId=BM16.9.2> (Erişim: 12.12.2016)

Hakkındaki Tedkikata Zeylen Kongre Encümeni Tarafından Tanzim Olunan Rapor”un bir değerlendirilmesinin yapılması ve rapor çerçevesinde söz konusu yıla ilişkin mali alanda yapılan düzenlemelerin genel bir çerçevesinin ortaya konulması hedeflenmiştir.

Belirtilen bu hedef kapsamında, özellikle dolaysız (bilavasita) vergilerden Aşar Vergisinin kaldırılmasının ele alınması ve bu alanda yapılan düzenlemelerin bir değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır. Bu amacın şekillenmesinde ise, raporda da belirtildiği üzere, Aşar Vergisinin gerek maliye sisteminde ki gelir sağlamada sahip olduğu konum gerekse yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin çağdaş devletlerin maliye sistemine ulaşma hedefi nedeniyle eski sistemden uzaklaşma gayesi belirleyici olmuştur. Ayrıca raporda belirtilen diğer düzenlemelerin temel kaynağının Aşar Vergisinin kaldırılması olduğu için, bu bölüm üzerinde hususi olarak durulmuştur.

1. RAPORUN İÇERİĞİ

İsminden de anlaşılacağı üzere rapor, genel itibariyle, Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılması sonucunda kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde yapılan vergi düzenlemeleri ile bu düzenlemelerin iktisadi etkilerini barındırmaktadır. Bu etkiler dikkate alınır iken, ilk olarak bu düzenlemelerin iktisadi etkilerinin 4 şekilde meydana geldiği belirtilmiş ve bu etkiler şu şekilde sıralanmıştır:

- i. Bazı milli sanatların olumsuz etkilendiği,
- ii. Bazı milli sanatların olumlu bir şekilde etkilendiği, tahkim ve takviye edildiği,
- iii. Milli sanayinin bazı sektörlerinin olumlu, bazılarının ise olumsuz etkilendiği,
- iv. Milli sermayenin yapılan değişikliklerin nispetlerine göre etkilendiği.

Her ne kadar, ilk anda bunların önemli değerlendirmeler olduğu belirtilse de, geçen zamanın henüz bu konuda değerlendirme yapılmasına imkân tanımayacağı ifade edilmiştir.

Yapılan bu genel girişten sonra, söz konusu düzenlemeler çerçevesinde yeni konulan vergilerde 3 devrenin bulunduğu dile getirilmiş ve bu devrelerin sırasıyla,

- i. Yeni vergilerin düzenlenmesine kadar geçen birinci devre, *hazırlık devresi*,
- ii. Yeni düzenlemelerin uygulamaya sokulduğu ikinci devre, *tatbik devresi*,
- iii. Yeni düzenlemeler neticesinde vergilerin artık yerleştiği ve iktisadi tesirlerini gösterdiği son devre şeklinde olduğu belirtilmiştir.

Yeni vergilerin, bu seyirden sonra toplumda kabul görüleceğini beyan eden raporda, şuan kendilerinin ikinci devrede olduklarından ve önlerindeki bir veya iki sene içerisinde son devreye girebileceklerinden bahsedilmiştir.

Tüm bu açıklamalar neticesinde, çalışmanın devamında artık yapılan vergisel değişikliklere değinilmiş ve bu vergiler hakkındaki düşünceler sistematik bir biçimde aktarılmıştır. Bu aktarmalar yapılır iken, vergilerin sınıflandırılmasında kullanılan en temel ve eski ayırım olan dolaysız (bilavasita) - dolaylı (bilvasita) ayırımı kullanılmıştır².

1.1. Dolaysız Vergilerde Yapılan Düzenlemeler ve Etkileri

Raporun bu bölümü dolaysız vergilerden olan Aşar Vergisinin kaldırılmasını, onun boşluğunu doldurmak üzere ikame edilen kazanç vergilerini ve maktu vergileri ele almış ve her üç düzenleme için ayrı bir başlık altında değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmelerin ilkinin Aşar Vergisinin kaldırılması oluşturmuş ve raporun devamının şekillenmesinde temel belirleyici olmuştur.

Rapora göre, Aşar Vergisinin kaldırılması hadisesinin, Türk vergi sisteminde gerçekleştirilen en derin inkılâp olduğu ve altı asırlık köklü bir verginin tarihe gömüldüğü belirtilmiştir. Bu ortadan kaldırma neticesinde ise ortaya çıkan boşluğun doldurulması adına kazanç vergisi ile umumi ve hususi istihlak³ vergilerinin ortaya konulduğu, ayrıca bu vergilerden kalan eksikliği doldurmak adına maktu bir verginin ihdas edildiği belirtilmiştir. Bu vergilere ek olarak yeni bir takım vergilerin de te'sis edildiği bildirilmiştir.

- 2 Maliye literatüründe "vasıtalı-vasıtasız vergiler" olarak da adlandırılan bu ayırım, vergi teorisinde günümüzde de geçerli olan bir ayırım türüdür. Bu ayırma göre vergi konusu sürekli, yükümlüsü önceden belli ve matrahı devamlı olan vergiler dolaysız; bunların tam tersi ise dolaylı vergilerdir. Hüseyin Şen, **Vergi Teorisi ve Politikası**, Ankara, 2015, 2. Baskı, s.62.
- 3 Harcamak suretiyle tüketme, bitirme anlamlarına gelmektedir. Ferit Devellioğlu, **İstihlak Maddesi**, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi, İstanbul, 2013, 30. Baskı, s.525.

Aşar Vergisinin kaldırılması hakkında raporda şu değerlendirmeler yapılmıştır:

i. Sefalet altında inleyen köylünün artık hürriyetine kavuştuğu ve bundan böyle Türk köylüsünün daha hür ve azat olarak ürünlerini ekip biçeceğini ve elde ettiği ürünlerini piyasada rahatça işleme tabi tutabileceğini,

ii. Bunun sonucu olarak da, üretimini hem miktar hem de çeşit açısından artırabileceğini ve bunun da ürünlerin nakdi değerini artırabileceğini,

iii. Yaşanan bu gelişmelerin toprak fiyatlarında artışa yol açacağını ve özellikle Bursa ve Marmara sahilleri ile tren yolu üzerinde bulunan yerlerde ki artışın dikkate şayan olabileceğini ve

iv. Ürünlerin pazarlara, mültezimlerden ziyade, köylü eliyle geleceği için bu yolla öncelikle köylünün, daha sonra ise umumi ticaretin olumlu etkileneceği ifade edilmiştir. Özellikle önceki dönemlerde ürünler piyasaya genel itibarıyla mültezimler eliyle ve büyük miktarda geldiği için köylülerin bunlarla rekabet şansının bulunmadığı ve her ne kadar ilk dönemler düşük fiyattan satılsa da, kısa bir süre sonra piyasanın mültezimler eline geçmesi neticesinde tekel konumuna geçen mültezimlerin, fiyatlarda büyük artışa gittikleri belirtilmiştir. Fakat artık Aşar Vergisinin kaldırılması neticesinde piyasanın mültezimlerden kurtulduğu ve piyasanın köylü eline geçtiği, bunun neticesinde ise piyasanın sevk ve idaresinin ve fiyatların bu durumdan olumlu bir şekilde etkileneceği ifade edilmiştir. Köylü lehine yaşanan bu vaziyetin tahayyülü ise raporda şu şekilde yapılmıştır:

- Köylünün artık serbest olduğu ve mültezim baskısı altında olmadığı için küçük küçük partilerle malını pazara erkenden getirebileceği,

- Önceleri mültezim zoruyla malını hasat ile beraber elinden çıkarmak zorunda olan köylünün, bu yükümlülüğten kurtulduğu,

- Mültezim mallarının, köylü mallarına rakip olduğu ve alım-satım işlerinde küçük partilere sahip olan köylülerin dışlanması artık sona erdiği ve yeni devre ile köylülerin malları için aranan ve peşlerinden koşulan kişiler olduğu ve yaşanan bu dönüşümün Türk köylerini büyük ambarlar haline getireceği düşünülmüştür.

v. Girilen yeni devre ile artık daha fazla sermaye gerektiren faaliyet kollarının ortaya çıktığı, orta ve büyük ölçekte çiftçilik, peynircilik, sütçülük ve odunculuk başta olmak üzere Orta Anadolu'da bazı teşebbüslerin ortaya çıktığı belirtilmiş ve yeni vergi sisteminin bunlar üzerine oluşturulduğu ifade edilmiştir.

vi. Aşarın ilgası ile pamuk, tütün ve fındık gibi alanların genişlediği ve üretimlerinin arttığı, bu yolla işlenmeyen toprakların da bu alanlarda kullanıldığı belirtilmiş ve diğer işlenmeyen alanların bu genişlemeden etkilenecek hububat alanında hareketlenmeye öncülük edeceği bildirilmiştir. Ayrıca bu faaliyetlerin umumileşeceğinin bir gerçeklik olduğu düşünülmüştür.

vii. Son olarak, Aşarın kaldırılması ile orta ve büyük çiftçilik faaliyetlerinin geçmişe nazaran daha etkili, hesaplı ve kârlı olacağı belirtilmiştir.

Tüm bu etkilerin de İstanbul çevresi ile sahil yerlerinde, özellikle demiryolu bulunan yerlerde yörenin gelişmesinde önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Bu rolün ise ziraatın geniş alanlara yayılmasının ve daha kâr getiren bir alana dönüşmesinin, ürün miktarında artışın yaşanmasının ve dolayısıyla gelir sağlamanın ve son olarak köylünün piyasada rahatça hareket etmesinin bir sonucu olarak gerçekleştiği ifade edilmiştir.

Aşar Vergisinin kaldırılması neticesinde vuku bulacak olan tüm bu olaylar neticesinde raporda, Türk köylüsünün ilerleyen 10 yıl içerisinde zenginleşeceği tahmin edilmiştir. Daha sonra bu tahmin biraz daha iyimserleştirilerek zengin olmasa bile en azından refahında bir artışın yaşanacağına dikkat çekilmiş ve özellikle yeni tesis edilen istihlak vergileri ile Türk köylüsünün vergi yükünü hiç hissetmeyeceği bir düzeyde olacağı belirtilmiştir.

Tüm bu koşullar altında kaldırılan Aşar Vergisinin meydana getirdiği boşluğu doldurmak adına Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin, Türk vergi sisteminde genel ve ciddi bir takım düzenlemeler yapmak zaruretinde kaldığı ifade edilmiştir. Yapılan bu zorunlu düzenlemelerin hem mevcut kamu geliri eksikliğini gidermesi hem de günün çağdaş koşullarına uygun olması hedefi belirlenmiştir. Bu suretle *kazanç vergisi* ortaya çıkmış ve raporda, bu verginin ruhu itibarıyla Avrupalıların irat vergisi rolünü yerine getirmesi hedefi konulmuştur. Ancak bu vergi konulurken, gerekli düzenlemenin erken olduğu gerekçesiyle köklü bir değişiklik yapılamamış ve kanun birçok açıdan eksik bırakılmıştır. Bu nedenle yeni vergi kanunun, eski temettü vergisi kanununa göre bir adım mükemmel hali olarak yerine getirildiği ifade edilmiştir.

Türk vergi sisteminde yeni yer alan bu verginin iktisadi etkilerinin neler olabileceği konusuna değinilen raporda, bu verginin kişisel bir vergi olduğu ve her kazancın sahibinin *mali durumuna göre*⁴ vergilendirileceği belirtilmiştir. Ay-

4 Bu kavram günümüzde “ödeme gücü ilkesine” denk düşmektedir. Ayrıntı bilgi için bkz. Şen, a.g.e., s.232.

rica 3 basamaklı⁵ artan oranlı bir vergi tarifesine⁶ sahip olduğu belirtilen kazanç vergisinin, Aşar Vergisi ile kıyaslandığında, çok da dostane bir vergi olmadığı ve verginin örnek alınarak transfer edildiği ülkelere göre vergi oranının yüksekliğinden şikâyet edilmiştir. Ancak yine de diğer ülkelerde bu verginin oranının düşük olmasına rağmen, diğer bir takım vergiler ile bu verginin eksikliğinin giderilmeye çalışıldığı belirtilmiştir.

Uygulamaya sokulan bu verginin, yüksek oranlara sahip olduğundan şikâyet edilmiş ise de, Türk memleketinin vatani ihtiyaçlar sebebiyle bu vergiden rahatsız olmadıkları ifade edilmiştir. Yüksek vergi oranlarına ek olarak ayrıca, her ne kadar bu alanda bir şikâyet olmasa da, bu verginin matrahının belirlenmesinde “*beyanname usulüne*” geçilmesi hasebiyle vergilemede adalette önemli sorunların peyda olabileceğine dikkat çekilmiştir. Bu sorunların kaynağında ise beyanname sisteminin getirmiş olduğu bir takım sıkıntıların olduğu ifade edilmiştir. Özellikle mükellefin kabiliyeti, ödeme gücünün eksikliği ya da yokluğu, vatana bağlılığı, vazife hissi ve namuslu davranması gibi sebeplerden dolayı hazinenin beklediği dürüstlük seviyesine erişilemeyeceği zan ve tahmin edilmiştir.

Bu tahminlerinde ve endişelerinde haksız olmadıkları belirtilen raporda, bu konunun hem vergilemede adalet hem de ticarete yaşanan rekabet açısından önemli bir sorun teşkil edeceği düşünülmüştür. Aynı zamanda, aynı ödeme gücüne sahip olan iki mükelleften birincisinin vergi tarifesi en alt basamağından, ikincisinin ise en üst basamağından vergilendirilmesi sonucunda ticari rekabette önemli bir farklılaşmanın ve haksız kazancın ortaya çıkacağı ifade edilmiştir. Tüm bu endişelere rağmen, bir yandan maliye idaresinin iyi terbiye edilmiş memurları istihdam etmesi, diğer yandan ise tacirlerin ülkenin içinde bulunduğu mali anarşinin engellenmesi adına milli şuur ve bilince sahip olmaları sonucunda bu endişelerin giderileceği beklenmiştir.

5 Artan oranlı bir vergi tarifesinde, her bir oranın uygulanacağı ayrı matrah dilimlerine tarife basamakları adı verilir. Şen, **a.g.e.**, s.144.

6 Matrah büyüdükçe matraha uygulanacak vergi oranının da arttığı, ancak vergi oranındaki artışın daima matrahtaki artışın üzerinde olduğu vergilerdir. Artan oranlı tarifenin avantaj, dezavantaj ve diğer türleri hakkında bkz. Şen, **a.g.e.**, s.134.

7 Vergiye konu olacak unsurların en iyi mükellef tarafından bilineceği düşüncesinden hareketle, mükellefe vergi tarhına esas teşkil edecek bütün bilgilerin mükellef tarafından yazılı bir beyanname ile vergi idaresine bildirilmesidir. Günümüz maliye sistemlerinde çağdaş vergiciliğin modern bir yöntemi olarak kabul edilen beyanname yönteminin aksak yönleri için bkz. Şen, **a.g.e.**, s.147.

Kazanç vergisinin tüm bu eksikliklerine ve ona duyulan endişelere rağmen, asıl sorun teşkil edecek ve korkulacak durum, mali durumu açısından beyanname vermeye gücü olmayan, başka bir ifadeyle kendilerinden beyanname istenebilecek durumda olmayan kişilerin vergilendirilmesi durumudur. Beyanname veremeyecek olan bu kişilerin vergi matrahlarının belirlenmesinde bir takım sorunların ortaya çıkabileceği belirtilen raporda, farklı gelirlere sahip olan bu kişilerden sabit esaslara göre ya da dış karinelere⁸ göre vergi alınacağı ifade edilmiştir. Bu durumun ise, özellikle işleri bozuk giden veya işe yeni başlayan kişilerin diğerlerine nazaran daha ağır bir vergi yüküne maruz kalacağı düşünülmüştür.

Aşar Vergisinin kaldırılmasından sonra ortaya çıkan bir diğer vergi türü ise *maktu vergi* olmuştur. Vergilerin vergisi olarak adlandırılan maktu vergi, arazi, müsakkafat⁹ ve kazanç vergilerinden birine tabi olan mükellefin, matrahının¹⁰ senelik belli bir miktarı¹¹ aşması durumunda ödeyeceği ek bir vergidir. Bu ek vergi artan miktarlı¹² olup, altı sınıftan oluşturulmuştur.

Konulan yeni verginin mükellefinin, Türkiye’de ki arazi ve müsakkafat vergilerine ilişkin mevzuatın çok olması ve dağınıklığı yüzünden, özellikle köylerde ve küçük kasabalarda olacağı; büyük şehirlerde ise bu verginin ehemmiyetsiz bir konuma sahip olacağı belirtilmiştir. Söz konusu verginin konulduğu dönemde mali sisteme birkaç milyon getiri sağlanması beklenmiş ve bu verginin beyanname yöntemi ile saptanacağı belirtilmiştir.

1.2. Dolaylı Vergilerde Yapılan Düzenlemeler ve Etkileri

Dolaylı vergilerde yapılan düzenlemeler hakkında değerlendirmeleri de ele alan raporda, dolaylı vergilere yönelmenin temel nedeninin, Aşar Vergisinin

-
- 8 Dış karineler yönteminde, vergiye tabi unsurun gerçek miktarı ya da değeri dikkate alınmaktaki; bunun yerine, söz konusu miktar ya da değerle ilişkili dış karinelere bakılarak tarhiyat yapılmaktadır. Bu yöntemin olumlu ve olumsuz yönleri ile diğer vergi tarh yöntemleri için bkz. Şen, **a.g.e.**, s.150.
- 9 Müsakkafat olan, üzeri dam ile örtülü olan yerler: (ev, han, dükkân... gibi). Devellioğlu, **a.g.e.**, 863.
- 10 Verginin hesaplanmasında esas alınan miktar ya da değerine vergi matrahı adı verilir. Vergi matrahı spesifik usul ve ad valorem olmak üzere iki farklı yöntem esas alınmak suretiyle tespit edilmektedir. Şen, **a.g.e.**, s.130.
- 11 Rapora göre bu miktarın 101 kuruş olduğu belirtilmektedir.
- 12 Artan miktarlı vergiler, artan oranlı vergilerden farklı olup; burada vergi matrahı arttıkça ödenecek verginin oranında değil miktarında bir artış yaşanmaktadır.

kaldırılması neticesinde ortaya çıkan gelir eksikliklerinin giderilmesi amacıyla te'sis edilen kazanç ve maktu vergilerin gelir sağlamada yetersiz olduğu şeklinde belirtilmiştir. Bu yeni vergiler gelir sağlamada başarılı olsalar idi, böyle ek bir vergiye ihtiyaç duyulmayacağı belirtilen raporda, diğer ülkelerde *chiffre d'affaires* ismiyle anılan ve "iş yükünü" adıyla çevrilen verginin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde "istihlak vergileri" adıyla ithal edildiği bildirilmiştir. Ayrıca bu verginin kendi içerisinde "Umumi İstihlak Vergileri" ile "Hususi İstihlak Vergileri" şeklinde ikiye ayrıldığı ifade edilmiştir.

Konulan bu yeni verginin vergileme sürecinin¹³ işleyişinde, birtakım sorunların yaşanabileceği ve bunun içinde maliye idaresinin hazır olmadığı belirtilmiş ise de, raporun temel dayanak noktasının vergi düzenlemelerinin iktisadi etkileri olması hasebiyle bu alana dair açıklamalarda bulunulmamıştır.

İstihlak vergilerinin iktisadi etkilerinin neler olduğu hususunda ise temelde iki önemli sonucun ortaya çıktığı ifade edilmiş ve şu şekilde sıralanmıştır:

i. Bu vergi neticesinde her türlü eşya ve emtianın tüketimi ve alım-satım işlemi azalmış ve iktisadi durum hakkında iktisadi vaziyetin felce uğradığı beyan edilmiştir.

ii. Bu verginin her türlü eşya ve emtianın her alım satımında alındığı için, istisna edilen alanlar hariç, satış bedellerinin vergi nispetinden biraz daha fazla artmaya eğilimli olduğu ifade edilmiştir.

İktisadi vaziyette görülen bu etkilerin ciddi boyutta olması nedeniyle raporda, ticaret malları çeşitli sınıflandırmalara ayrılarak incelenme yoluna gidilmiş ve sınıflandırma şu şekilde yapılmıştır:

i. İthalat Emtiası

ii. İhracat Emtiası

iii. Dâhilde İstihsal¹⁴ ve Dâhilde İstihlak Emtiası

iv. Hammadde Hariç İthal Edilen ve Hammaddesi Hem İçeride Bulunan ve Hem de Dışarıdan Getirilmesi Mümkün Olan Mamul Emtia

Bu sınıflandırma neticesinde yapılan vergisel değişikliklerin, bu emtia üzerinde nasıl etkiler yaptığı raporda ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Ancak mev-

13 Vergileme süreci, vergiyi doğuran olay ile başlayan ve mükellef açısından verginin ödenmesi, devlet açısından vergini tahsili ile son bulan bir süreçtir. Şen, **a.g.e.**, s.122.

14 Hâsıl etme, meydana getirme, üretme. Devellioğlu, **a.g.e.**, 526.

cut bölümün çalışmanın kapsamına dâhil edilmemesi ve transkripsiyonunun verilmesi nedeniyle bu alana ilişkin açıklamalar kâfi görülmüştür. Yine de, raporda tesis edilen bu vergiler hakkında, istihlak vergilerinin gerek işlemleri basitleştirmesi gerekse başka ülkelerde uygulanan vergiler olması açısından memnuniyet verici olduğu belirtilmiştir. Ancak uygulamaya sokulan bu vergilerin bazı sanat alanları ile küçük esnaf üzerinde önemli bir yük oluşturacağı belirtilerek, üzerinde önemle düşünülmesi istenmiştir.

İstihlak vergilerinin barındırmış oldukları bu olumsuzluklar nedeniyle raporda, özellikle şeker, petrol, benzin, kibrit, alkollü içecekler ve sigara kâğıdı gibi tekel konumunda olan mallar¹⁵ üzerinden vergi alınmasının vergilendirme açısından en makul ve makbul olduğu düşünülmüş ve bu mallar üzerinden verginin alınabileceği ifade edilmiştir. Böylece bu malların vergilendirilmesinin iktisadi durum üzerinde sağlayacağı etkiler ele alınmıştır.

1.3. Raporun Sonuçları

“*Hulasa-i Umumiye*” başlığı altında yapılan değerlendirme kısmı, çok kısa olacak şekilde 4 madde üzerinden aktarılmıştır. Bu maddeler şu şekilde sıralanmıştır:

i. Cumhuriyet hükümetinin Türk vergi sisteminde düzenlemeler yapmak amacıyla meydana getirdiği değişikliklerin, Türk ticaret âlemince memnuniyetle kabul edildiği bildirilmiştir. Ayrıca yapılan değişiklikler hakkında gerek esasların gerekse uygulamaya ilişkin meselelerin gizli-örtülü bir şekilde gerçekleştirilmesi söz konusu dönemin olağanüstü koşulları neticesinde mazur görüldüğü ifade edilmiştir.

ii. Yapılan değişikliklerin gerek tacirler gerekse tüketiciler üzerinde meydana getirmiş olduğu sonuçların araştırılması ve bu sonuçlardan olumsuz yönde gerçekleşenlerin giderilmesi işleminin Türk ticaret âlemi tarafından şükran ve minnetle karşılandığı beyan edilmiştir.

iii. Aşarın kaldırılması sonucunda ortaya çıkan gelir açığının giderilmesi için gerek dolaysız vergilerden mevcut olanların düzenlenmesi ve yeni vergiler ilave edilmesi gerekse dolaylı vergilere umumi ve hususi istihlak vergilerinin ek-

15 Talep esnekliği düşük olan malların vergilendirilmesi yoluyla vergi gelirlerinin artırılması hedeflenmiştir. Maliye Literatüründe “*Ramsey Kuralı*” olarak bilinmektedir. Şen, **a.g.e.**, 275.

lenmesinin memnuniyet verici olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bundan sonra yapılacak düzenlemelerde bu ahenge dikkat edilmesinin ümit edildiği ifade edilmiştir.

iv. Yapılan düzenlemeler neticesinde bünyesinde derin etkiler barındırdığı düşünülen ve yeni Türk Vergi Sisteminin işleyen en önemli çarkı olması beklenen Kazanç Vergisinin yüklenmiş olduğu bu önemli görevin, Türk ticaret âleminin dikkatini çektiği belirtilmiştir.

2. RAPORUN KAPSAMI VE AŞAR VERGİSİ

Raporun düzenlediği tarihin Aşar Vergisinin kaldırıldığı tarihten bir yıl sonrasına tekabül etmesi hasebiyle, raporun genel çerçevesini Aşar Vergisinin kaldırılmasıyla meydana gelen gelir eksikliğinin giderilmesi ve bu yolla yeni konulan vergilerin vergi sisteminde meydana getirdiği etkilerin tartışılması oluşturmuştur.

Sözlükte ondalıklar, öşürler, toprak mahsullerinden hazine giderleri için onda bir nispetinde alınan vergiler anlamına gelen “uşr” (çoğulu uşûr, aşar) kelimesinin Türkçeleşmiş şekli olan öşür, İslam hukukunda toprak ürünlerinden tahsil edilen *zekâtı* ifade etmektedir¹⁶. Öşür vergisi, öşri topraklar denilen ve İslam fethi sırasında Müslüman olan veya fetih esnasında İslam dinini kabul eden kişilerin sahip oldukları topraklardan alınmaktadır. Alınan bu vergi bir toprak vergisi olmayıp, toprak sahiplerinin elde ettikleri ürünlerden alınan bir vergidir¹⁷.

Her ne kadar günümüzde öşür kavramı İslam dini içinde ele alınmakta ve öşrün tanımında onda birlik gibi bir oransal değeri bulunduğu ifade edilse de, geçmiş dönemlerde bu verginin farklı oranlar çerçevesinde uygulandığı görülmektedir¹⁸. Özellikle milattan önce Akdeniz dolaylarında sahip olunan topraktan ya da kiralanarak işletilen topraklardan bu yolla vergi alındığı bilinmektedir. Bu dönemde parasal ekonominin yaygın olmaması hasebiyle alınan vergiler genel olarak aynı şekilde, başka bir ifadeyle ürün üzerinden alınmıştır.

16 Devellioğlu, **a.g.e.**, 996; Mehmet Erkal, Öşür maddesi, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C 3, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s.97.

17 Yusuf Kurt, Osmanlı Toprak Yönetimi, **Osmanlı Ansiklopedisi**, C 3, Yeni Türkiye Yayınları s. 59-65, Ankara, 1999, s.59.

18 J. A. Macclulloch, Tithe. **Encyclopedia of Religion and Ethics**, c. XII, Edinsburg: T. & T. Clark, (Edited by James Hastings), 1922, s.347.

Böylece Aşar Vergisinin ilk dönem uygulamaları gözlemlenmiştir. Bu dönemde Aşar Vergisi “*dîme*” olarak adlandırılmıştır¹⁹. Ancak Erkal²⁰, öşür vergisinin kullanımı her ne kadar eski dönemlere dayanmış olsa da, öşür kelimesinin terim anlamını Hz. Peygamber (s.a.v.)’in konuya ilişkin hadisindeki kullanımdan aldığını ifade etmiştir. Böylece ilk dönemlerde üründen ziyade topraktan alınan vergileri kapsadığı, ancak İslam dini ile birlikte ürün üzerinden alınan bir vergiye dönüştüğü belirtilmiştir.

Böylesine önemli bir geçmişe sahip olan Aşar Vergisi, Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılışı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu aşamasında, imparatorluktan miras kalan birçok unsur gibi yeni devlet sisteminden önemli ölçüde etkilenmiştir. Yaşanan bu etkileşim neticesinde maliye sistemi açısından ortaya çıkan en önemli sonuç Aşar Vergisinin kaldırılması olmuştur.

Günümüzde Aşar Vergisi uygulaması ve kaldırışı hakkında ortak bir fikir akımı bulunmaktadır. Bu fikir akımına göre Aşar Vergisi, köylü üzerinde büyük bir yük olarak düşünülmüş ve Osmanlı’nın son dönemlerinden itibaren sınıfsal farklılaşmanın meydana gelmesinde temel etken olduğu kabul edilmiştir²¹. Bu kapsamda Aşar Vergisinin kaldırılması ile tarım kesimi üzerindeki vergi yükünün hafifletildiği belirtilmiştir. Ayrıca söz konusu uygulamanın Cumhuriyetin ilk yıllarında sahip olunan mali düşüncenin bir yansıması olduğu ifade edilmiştir. Böylece Cumhuriyet ile birlikte artık devletin gelir elde etmekten ziyade vergide adalet ve eşitlik ilkelerine önem verdiği ve mali sistemi bu şekilde dizayn ettiği ifade edilmiştir²².

Özellikle günümüzde yapılan çalışmalarda, Cumhuriyetin ilanı ile yeni bir döneme geçildiği ve bu yeni dönemde de eski kurumların barınamayacağı belirtilmiştir²³. Bu konuda 1 Kasım 1924 yılında Büyük Millet Meclisi açılışında

19 A. Neurisse, “Akdeniz’de Gelir Vergisi’nin Arkeolojisi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, (Çeviren: Z. Sacit Önen) C II, S 1-2, 1998, s.291-296.

20 Erkal, **a.g.e.**, s.97.

21 N. E. Önal, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Tarımsal Dönüşüm (1858-1918)”, **Anadolu International Conference in Economics**, June 17-19, Eskişehir, 2009, s.7.; Onur Eroğlu, “Osmanlı Devleti’nin Son Dönemlerinden Cumhuriyet’in İlk Yıllarına Kamu Maliyesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C 12, 2012, s.73.

22 Eroğlu, **a.g.m.**, s.82.

23 Yaşar Süleyman, “Türk Maliyesinde Devrim: Aşar’ın Kaldırılması”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981, s.258.

konuşan Mustafa Kemal'in "... *Memleketin başında Kurun-u Vusta*²⁴ *en insafsız belası olarak hâlâ musallat duran aşarın ilgasını meclisi aliye teklif edebilecek bir seviyeyi maliyeye cumhuriyet idaresinin bir senede vasıl olması cidden şayanı memnuniyet ve şükrandır*²⁵..." sözü dikkate alınarak; bu verginin mali yapıda çağdışılığı temsil eden bir kurum olduğu kabul edilmiştir. Çağdaşlaşma yolunda çıkır açıcı bir vakıa ve cesur bir adım olarak kabul edilen aşarın kaldırılması işlemi, gerek maliye sisteminde önemli bir gelir kaynağından yoksun olma gerekse bütçe açıklarıyla karşılaşma pahasına atılmış bir adım olarak addedilmiştir²⁶. Maliye sistemini böylesine derinden etkileyen bir kararın alınması, mezkûr dönemdeki yöneticilerin vergide adaleti sağlamadaki kararlılıklarına işaret edildiği beyan edilmiş ve bu uğurda Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki katı iktisadi ve mali kural olarak görülen denk bütçe kuralının dahi esnetilebileceği görülmüştür²⁷.

Maliye sisteminden çıkarılan ve köklü bir dönüşümün yaşanmasına öncülük eden Aşar Vergisi, İslam hukukuna dayanan, dinsel gücün devlet gücü yerine geçtiği ve insanların vicdanlarında baskıya yol açtığı kabul edilmiş ve teokratik devletin rahatlıkla kullandığı bir vasıta haline dönüştüğü ifade edilmiştir²⁸. Bu nedenle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin birçok alanda olduğu gibi maliye alanında da Osmanlı sisteminden ayrışması adına altı yüz yıllık vergiden uzaklaşıldığı belirtilmiştir²⁹.

Söz konusu dönemde basın, Aşar Vergisinin kaldırılması hakkında geleneksel Osmanlı sistemden uzaklaşılması ve köylü üzerindeki vergi yükünün hafifletilmiş olması nedeniyle bu olayı bir devrim olarak nitelemiştir. Ancak Özbek³⁰, Aşar Vergisinin kaldırılmasının bir devrim olarak nitelendirmenin yanlış veya eksik olduğunu ifade etmiştir.

24 Ortaçağ, Devellioğlu, **a.g.e.**, s.608.

25 Uçar Demirkan, "Atatürk'ün Maliye Siyasası", **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981, s.56.

26 Kemal Sakarya, "Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Maliyesi (1919-1938)", **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981, s.24.

27 Kemal Kılıçdaroğlu, "Kemalist Öğretide Maliye", **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981, s.83.

28 Mustafa Koç, "Türk Kamu Maliyesinde Kemalist Devrimler", **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981, s.32.

29 Sakarya, a.g.m.,19.

30 Nadir Özbek, "Köylü Aşardan Kurtuldu", **Cumhuriyetin 57 Yılı**, C 1, 1923-1953, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998, s.46.

Aşar Vergisinin kaldırılması ile mükelleflerin vergi yükünden ve mültezimlerin zulmünden kurtarıldığını ancak bu uygulamanın söz konusu yıllarda 10 yıldan fazla bir süredir savaştan toplum açısından kaçınılmaz bir gereklilik olduğunu belirtmiştir. Ayrıca devrim olarak kabul edilen bu uygulamaya rağmen dönemin hükümetinin, tarımsal kesimden elde ettiği vergi gelirlerini topyekun gözden çıkarmak niyetinde olmadığını belirten Özbek³¹, mezkur yıllarda “*Toprak Mahsulleri Vergisi*”³² adında yeni bir vergi alınmasının hedeflendiğini belirtmiştir. Bu yeni vergi ile birlikte pazarlanabilir ürün üzerinden %10 olarak vergi alınacağı kararlaştırılmıştır. Yaşanan bu değişikliğin gerek uygulama gerekse oran açısından Aşar Vergisine benzer olduğu belirtilmiş ve yeni verginin çok önemli bir değişiklik getirmediği ifade edilmiştir.

Bu konuda Duru³³, Aşar Vergisinin kaldırılmasını, başlatılan olumlu bir atılım olarak ifade etmiş, ancak bu olumlu havanın sürdürülemediğini ve gerekli vergi reformlarının gerçekleştirilmediğini bildirmiştir. Bu durumun kaçınılmaz olarak etkin bir vergi sisteminin kurulamamasına ve Türk maliyesinin ekonomik darboğazlara düşmesine neden olduğunu ifade etmiştir. Böylece ortaya çıkan bu mali krizin aşılmasında özellikle tekel gelirlerine, tüketim ve olağanüstü vergilere başvurulması yoluna gidildiğini ifade etmiştir.

31 Özbek, a.g.m., s.46.

32 Toprak Mahsulleri Vergisi, 1940’lı yıllarda uygulanan bir vergi türü olmasına rağmen, bir nevi Aşar Vergisine dönüş olması açısından önemlidir.

33 Cihan Duru, “Atatürk Döneminde Olağanüstü Vergiler”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981, s.286.

SONUÇ

Tüm açıklamalar çerçevesinde, 1926 yılında İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası tarafından ele alınan raporda esas itibarıyla kaldırılan Aşar Vergisinin, iktisadi ve mali alanda meydana getirdiği değişikliklere yer verilmiştir. Rapora göre çağdaşlaşma yolunda ilerleyen Cumhuriyetin ortaçağ döneminden kalma bir vergiden kurtulmasının, maliye sistemi açısından bir devrim olduğu belirtilmiş ve özellikle Batılı ülkelerin takip edilmesi ve bu değişikliklerin ahenkle gerçekleştirilmesi üzerinde durulmuştur. Böylece artık Türk köylüsünün mültezimlerin zulümlerinden ve bu yolla fakirlikten kurtulacağı; nihayetinde de sonraki 10 yıl içerisinde Türk köylüsünün müreffeh bir konuma erişeceği ifade edilmiştir. Maliye idaresinde birçok aksaklıkların bulunmasına ve bu uğurda yapılan değişikliklerin birtakım sorunlara yol açmasına rağmen, mükelleflerin yaşanan bu değişikliklerden memnun oldukları belirtilmiştir.

Ancak oluşturulan tüm bu olumlu havaya rağmen, Türk köylüsünün hâlâ fakir olduğu gerçeği göz önüne alındığında- ki raporda ele alındığı üzere, Aşar Vergisinin kaldırılması ile köylünün zenginleşeceği belirtilmiş- Aşar Vergisinin kaldırılması için ileri sürülen nedenlerin ve ulaşılması istenen hedeflerin sağlanmadığı görülmüştür. Başka bir ifadeyle, her ne kadar köylü üzerindeki vergi yükünün azaltılması ve bu verginin kaldırılmasındaki temel amaç vergilemede adalet ve eşitliğin sağlanması şeklinde ileri sürülse de; yaşanan tecrübeler dikkate alındığında bu amaca erişilemediği görülmektedir. Ayrıca gerek Aşar Vergisi hakkında yapılan yorumlar gerekse Aşar Vergisinin Osmanlı maliye sistemindeki yeri düşünüldüğünde, asıl amacın eski sistemden uzaklaşılması ve Osmanlı Devletine ait izlerin bertaraf edilmesi olduğu görülmektedir. Tüm bu sonuçları raporda Aşar Vergisinin kaldırılmasının amaçlarında ve Aşar Vergisi yerine tesis edilen vergilerde bulmak mümkündür.

Dönemin Batılı devletlerini takip etme adına ithal edilen vergilerin, ithal edildiği dönemdeki Türk iktisadi ve mali sistemine uygun olmadığı görülmüştür. Çünkü söz konusu dönemde, referans ülkeler olarak alınan ülkelerin sanayileşme alanında gelişmiş olmaları neticesinde tüketimin vergilendirilmesi, kamu maliyesi açısından gelir sağlama fonksiyonuna sahip iken, yeni kurulan Cumhuriyet böylesine bir sanayileşme alt yapısına sahip olamadığı için böyle bir fonksiyonu yerine getirememiştir. Böylece kamu gelirlerinde bir kayıp yaşanmış ve söz

konusu bu kaybı gidermek adına yeni vergilere başvurulduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca sonraki yıllarda yine “*Toprak Mahsulleri Vergisi*”³⁴ adıyla tarım sektöründen bu vergiye yeniden başvurulması bu düşünceleri destekler niteliktedir.

34 Aşar Vergisinin kaldırılması ile ortaya çıkan gelir azlığı nedeni ve İkinci Dünya Savaşı’nın da etkisiyle Ordu’nun ve büyük şehirlerin iâşesinin karşılanması bakımından önemli bir gelir kaynağı olma vazifesi gören Toprak Mahsulleri Vergisi daha sonraki güncellemelerle bütün tarımsal ürünler için %10’luk bir oran ile uygulanmaya başlanmış bunun sonucu olarak da halk arasında Aşar’ın yeniden getirildiği söylentilerine sebep olmuştur. Bu verginin salınma gerekçesi olarak savaşın yarattığı iktisadi güçlükler gösterilmiş, savaşın bitmesinin ardından ise kaldırılması yönündeki talepler artmış nihayetinde de 01.01.1946 tarihinden geçerli olmak üzere bu vergi uygulamasına son verilmiştir. Konuyla ilgili olarak Bkz: Akman, Şefik Taylan, Akman, İnci Solak; “II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Hububat Üretiminin Vergilendirilmesi”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1 (2) 2011, s. 73-91.

KAYNAKÇA

Akman, Şefik Taylan, Akman, İnci Solak; “II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Hububat Üretiminin Vergilendirilmesi”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1 (2) 2011.

Demirkan, Uçar; “Atatürk’ün Maliye Siyaseti”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981.

Develioğlu, F., Öşür, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, (30. Baskı) Aydın Kitabevi, İstanbul, 2013.

Duru, Cihan; “Atatürk Döneminde Olağanüstü Vergiler”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981.

Erkal, M., Öşür, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, içinde C 3, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 97-100.

Eroğlu, O., “Osmanlı Devleti’nin Son Dönemlerinden Cumhuriyet’in İlk Yıllarına Kamu Maliyesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2012, C 12.

Gülsoy, Ufuk, Bayram Nazır, **Türkiye’de Ticaretin Öncü Kuruluşu: Dersaadet Ticaret Odası, 1882-1923**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2009.

<http://www.ito.org.tr/wps/portal/odamiz?name=TarihlerleITO&initView=true&prmPageId=BM16.9.2> (Erişim: 12.12.2016)

<https://translate.google.com.tr/?hl=tr#fr/tr/d%C3%AEme> (Erişim: 10.06.2016)

Kılıçdaroğlu, Kemal; “Kemalist Öğretide Maliye”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981.

Koç, Mustafa; “Türk Kamu Maliyesinde Kemalist Devrimler”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981.

Kurt, Y., Osmanlı Toprak Yönetimi, **Osmanlı Ansiklopedisi** içinde C 3, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 59-65.

Macclulloch, J. A., Tithe, **Encyclopedia of Religion and Ethics** içinde, C XII., (Edited by James Hastings), Edinsburg: T. & T. Clark, 1922, s. 347-350.

Neurisse, A., “Akdeniz’de Gelir Vergisi’nin Arkeolojisi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, (Çeviren: Z. Sacit Önen), 1998, C II. S 1-2.

Önal, N. E., Tanzimat’tan Cumhuriyete Tarımsal Dönüşüm (1858-1918), **Anadolu International Conference in Economics**, June 17-19, Eskişehir, 2009.

Özbek, Nadir, “Köylü Aşar Yükünden Kurtuldu”, **Cumhuriyetin 57 Yılı**, C 1, 1923-1953, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998.

Sakarya, Kemal; “Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Maliyesi (1919-1938)”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981.

Şen, H. ve İ. Sağbaş, **Vergi Teorisi ve Politikası**, 2. Baskı, Ankara, 2016.

Yaşar, Süleyman, “Türk Maliyesinde Devrim: Aşar’ın Kaldırılması”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981.

EK - 1

**TİCARET VE SANAYİ ODASI
KONGRE**

**1926 SENESİ EYLÜLÜNDE İN'İKAD EDEN İSTANBUL TİCARET
VE SANAYİ ODASI SENELİK KONGRESİNDE
ARZ OLUNAN LAYİHALAR**

NUMARA

4 MÜKERRER

**MEMLEKETTE YENİ VERGİLERİN TE'SİRATI İKTİSADİYESİ
HAKKINDAKİ TEDKİKATA ZEYLEN KONGRE ENCÜMENİ
TARAFINDAN TANZİM OLUNAN RAPOR**

**KONGRE ENCÜMEN-İ MAHSUSU TARAFINDAN ALINMIŞTIR.
YENİ MATBAA**

1926

VERGİLERİN İKTİSADİ TESİRLERİ

PROGRAMIMIZ:

Memleketimizin iktisadiyatı üzerindeki yeni vergilerin ne te'sir ika ettiği araştırılır iken mevcut milli sanatlarımızdan bazılarının fena bir hayat-ı akibete ma'ruz ve bazı sanatların bu sebepten dolayı milli iktisat içinden kaybolup olmadığı birinci derecede nazarı dikkatimizi celp etmiştir.

Vergilerin ikinci derecede iktisadi tesirleri, bazı sanatlarda efradı kasibeyi tahkim ve takviye ve bazı efradı da sanatlardan mahrum etmek tarafından tecelli eder ki bu cihette komisyonumuz tarafından sureti mahsusada nazarı dikkate alınmaya layık görülmüştür.

Üçüncü derecede yeni veriler çok defa sanayiye milliyeden bazılarını fazlaca mahmul eder iken diğer cihetten bazı sanatlar ile kazançları vergi yükünden esirgeyebileceği ve bu hal dünyanın her memleketinde görüldüğü gibi, memleketimizde de görülebileceği için, komisyonumuz bu ciheti de unutmamış ve milli sanayi-i hazıradan hangilerinin lehine yeni vergi sistemimizde mümtaz ve müreccah ve muvakkî' hazırlanmış veyahut vaziyetin böyle bir hali hazırlamaya sebebiyet verdiğini araştırmak istemiştir.

Dördüncü derecede yeni vergiler mühim nispetlerde ağır olduğu takdirde sermaye ve sanaatin şerait- salifesini ihlal edeceğine ve eski şekil ve derecelerde temettüat ihtisali kabil bulunmayacağına ve muvakkat zamanlara raci' olarak bir takım tereddüd devreleri geçirilmek icap edeceğine binaen milli sermayeden veyahut milli sermayeye mülhak sermayelerden bir kısmının eshabı ile beraber veyahut yalnızca diğer milli iktisatlara gidip birleşmek isteyip istemediğini araştırmak icap etmiştir.

İtiraf ederiz ki; bu husustaki tetkikatın her cihetine teşmiline henüz zaman müsait değildir. Çünkü henüz vaziyet tevzih-i tam ile tevzih etmemiştir.

Filhakika yeni vergilerde üç mühim devre vardır: birinci devre vaz' ve takninlerine kadar geçen hazırlık devresidir ki, bu zamanda gerek İstanbul Ticaret Odası ve gerek diğer Türk Ticaret Odaları, memleketimizin alakadar bütün mehafil-i sairesiyle beraber hem ahenk olarak bu hususta nokta-i nazarlarını, mütalaalarını, tahmine müsteniden izhar etmişlerdir.

Bu devrin mütalaaları, şüphe yok, mazinin derslerine ve müktesep ma'lumata istinat eder ve mevcut şerait-i iktisadiye hüsn-ü tahlil edilir ve kaffe-i evamil yeni

kanunların mücibâtı ile beraber nazar-ı dikkate alınır ise, atiyen tahakkuk edecek netayice şimdiden tahmini bir surette varılabilir.

İkinci devrenin: ilk sene-i tatbik devresi olduğu meydandadır. Bu nisbeten ilk tecrübe devresi olduğu için, şekl-i zahirisi i'tibariyle bir nevi kargaşalık ve acemilik devresi vücuda getirir. Burada vergileri tatbik edenler ile mükellefin arasında muhtelif veçhelere taalluk etmek üzere, tehalüfler hasıl olabileceğine göre, efkar-ı ammeyi tecelli ettiren matbuat ile kongrelerde birbirlerine mühim derecede mütezaad fikirler tebellür ettirilir.

Biz bugün ikinci devre maliyeyi yaşamaktayız. İstanbul Ticaret Odası ile onun etrafında menafi-i meslekiyyelerini müdafaa ve vatani menfaatler ile ticari menafiyi te'lif vazifesi ile mükellef olanlar bittab' vergilerin iktisadi tesirlerini mütalaa ederken, umumiyetten uzaklaşarak ve tahminlerden meh-ma-emken kaçarken, sunuf-u muhtelifeye mensup mükellefleri dinler, fikirlerini istimzaç eder ve şerait-i hayatiyyeyi umumi ve terkibi görüşler ile tahlil etmek sayesinde daha kat'i kanaatlere vasil olabilirler.

Komisyonunuz, kongre heyet-i umumiyesinde izhar edilen arzuya binaen bilhassa bir çok mükellefini istima' etmeği faydalı bulmuş ve muhtelif sanayi-i ticariyye ve a'maliyye eshabının şahsi ve mesleki fikirlerini alarak bunların kabil-i hazf ve ilave olan aksamı tayy ve leb-i asliyi burada istihraç ile huzur- u alinize arz etmek imkanını bulmuştur. Ancak, zamanın adem-i kifayesine ve meselenin aglak ve müşkilatına binaen, varabildiğimiz neticeler, bu güne nazaran İstanbul muhit-i ticarisine ait ve hadisat-ı haziranın revişine mutabık olan ve fakat yarın az çok tebdiline düşar olması mümkün ve başka mahallerce ayrıca tetkike layık ve kabil bulunan neticelerden ibarettir.

Üçüncü devre: vergilerin yataklarını yaptıktan ve iktisadi tesirlerini göstererek cereyanlarını kuvvetleştirdikten sonra tayin eden vaziyet-i müessereleri dereke, devamlı olmak ve memleketin hayat-ı umumiyye-i iktisadiyyesinde bu vaziyetten kurtulmak imkan tahtında bulunmamak yüzünden en mühimdir. Ve buna ait tetkikat yapılmak için üçüncü devreye bihakkın girmek yani daha bir iki sene intizar etmek lazımdır. Gelecek senelerin kongrelerinde mühim mevzuu münakaşa olacak olan ve in'ikasat-ı ictimaiyyesi ile memleketimizin sunuf-u cedide-i ictimaiyyesinin te'sis ve teşkiline veyahut muhkemiyyetine hadim olacak olan ihtimalatı şimdilik bit'tab' programımızdan hariç bırakmak icap etmektedir.

BİLAVASITA VERGİLER:

Türk vergi sisteminde en derin inkılâp yapılan saha burasıdır. Çünkü, altı asırlık Aşar tarihe gömülmüş olduğu halde, Türk şehir halkı ve erbab-ı ticaret ve sanayi ile serbest kazanç eshabına raci' olarak yeni devrenin en asri vergiler evsaf-ı asliyesine min cihetin malik kazanç, umumi ve hususi istihlak vergileri ile onlara tetimme olacak bir maktu' vergi konulduğu gibi mevrusat ile bila sa'y meksubata Türkiye'de müterakki bir teklif ihdas ve iş bu vergileri itmam ve ikmal edecek devlete, vilayete ve nevahe ait yeni bir takım vergiler te'sis edilmiştir.

AŞARIN İLGASI VE NETAYİC-İ İKTİSADİYYESİ

1- Aşarın ilgası altı asırdan beri bir nevi ıstırap-ı iktisadi ve sefalet altında inleyen köylüyü hürriyet ve serbestisine kavuşturmuştur. Türk köylüsü bundan böyle daha hür ve ser azat olarak tahmini ekeceği, ekinini, biçeceği ve serbesti dairesinde mukarriz ve tüccar ve müessesat-ı itibariyye ile münasebette bulunacağı için, kabiliyet-i mefturesini gösterecektir.

2- bunun ilk iktisadi semeresi: İstihsalini miktaren çoğaltmak, nev'en artırmak, saffen ve kıymeten yükseltmekten ibarettir ki, in'ikaset-ı ticariyyesi ne kadar yüksek olur ise olsun, bu günden itibaren tesirlerini göstermeye başlamıştır, telakki olunabilir.

3- Aşarın ilgası: ilk vazih ve mütebellir neticesini: toprak kıymetlerinde göstermek lazımdır. İşlek ve sahili mevkilerde olan, inbatı kuvveti riyazi hesaplar ile malum olan topraklarda bu tezayid kıymet yerden yere tahvil etmek üzere başta birden on ve on beşte bir derecesinde vukua gelmek lazım ve bazı muvafık esbab-ı ticariyye ve iktisadiyye inzimam eder ise toprak kıymetlerinin birer misli derecesinde bir çok yerlerde artacağı muhakkaktır.

Hükümet-i Cumhuriyece vücuda getirilen ıslahat-ı mühimmenin köylüyü sermaye kıymeti nokta-i nazarından mühim bir intifa'-ı iktisadiye götürdüğü meydandadır. İşbu terfi'-i kıymetlere İstanbul ve civarında az tesadüf edilmekte ise de, Bursa, Marmara sahilleri ile dahili şimendifer güzergahlarında terfiler nazarı dikkati celp etmeye başlayacak derecelerdir. Mamafih, umumi toprak terfi' kıymeti ceryanı azimi henüz başlamamıştır, denilemez.

4- Aşarın kalkması bazı nev mallarımızın piyasaya sevk, büyük istihlak merkezlerine nakli emrinde maziye nazaran mütevafit tesirler yapmakta bu hal

evvela köylü lehinde ve sonra umumi ticaret lehinde bir netice-i iktisadiyye tevellüt etmektedir. Eski zamanlarda hasadı müteakip mültezimler büyük partilerde güzergahlara zahire ve saire sevk ederler ve bu esnada köylülerde borçları ve sair ihtiyaçları sebebiyle mallarını pazara götürürler idi. Türkiye’de büyük zahire tekeliyatı evvelleri iki üç, nihayet dört ay devam eden ısıtılmalı bir hareket idi. Ve aynı istikamette büyük partiler ile küçük partiler ızdırarı bir surette pazara çıkarılmak yüzünden fiyatlar kırılır idi. Lakin senenin ortasına doğru zahire noksanının piyasalarda tahakkuku üzerine fiyatlar azim terfiler gösterir idi. İşte şimdi cebri tenezzül fiyatlar olmayacağı gibi azim terfilerde vukua gelmeyecek ve köylü eski mültezim devirlerinden kurtulduğu gibi, piyasayı idare ve takip edebilmek iktidarını da kazandığı için en iyi fiyat zamanlarını kollayabilecektir.

Bu vaziyet bilhassa köylünün lehindedir. Çünkü köylü bir kere serbesttir ve sonra kendisine en uygun zamanları intihap edecek ve fiyatlar lüzumsuz bir surette kırılmayacağı için, mahsulüne layık olan fiyatları bulmaya meh-ma-emken imkan-ı iktidar kazanabilecektir. Sun’i tedbirler ile köylünün mahsulüne daha yüksek fiyat buldurmak hususundaki her türlü tertibata tevessülünden evvel memleketin köylüyü fiyat hususunda himaye edecek böyle bir devre-i tabii’ye girmesi şayanı şükrandır.

Köylü lehine tezayid-i fiyatı nispeten istilzam eden vaziyeti hazırayı şöyle canlandırabiliriz: 1 - Köylü bugün serbesttir. Mültezim kayıtlarının altında kalmadığı için, küçük küçük partilerde köylü malını pazarlara daha erken indirebilmektedir. 2 - Köylü malından mühim kısmını mazide yine mültezim ve tevabi’i ızdırarları yüzünden hasat ile beraber elinden çıkarmak ıstırasında iken, bugün bundan kurtulmuştur. 3 - Mültezim malı köylü malına rakip idi. Küçük partiler uzmanın büyük ticari ve teşkilatı tarafından mazhar-ı iltifat olmaz idi. Halbuki bugün bilhassa zahirecilik ticari şekil icrası itibariyle yeni bir devreye girdiği için, köylüler malları ile aranmakta ve arkalarından koşulmaktadır.

İşte, bu sebepler memleketimiz zahire ve sair mahsulat türabiyye piyasasında yeni muvazene şartlarını te’şis etmiş, ve bu muvazene evvel-be-evvel köylünün lehine olduğu için, aynı miktar malın mukabilinde eski senelere nazaran köylünün eline daha fazla para girmeye, ta’bir-i aher ile mal daha fazla etmeye başlamış veyahut zayıf, orta halli ve kavi köylülerden hiç birinin malını da kır fiyatı verilmeyerek almak imkanının kalmadığı bu gün görülmekte bulunmuştur.

Eski mültezim ve zahirecilerden bir çoğunun yeni serbesti dairesinde işi tamamen tüccarlığa döndüğü nazar-ı dikkat ve memnuniyeti calibdir. Bu sınıf yeni Türk burjuvazisinin esaslarını yeni telakilere göre görmekte ve bunların köylüye karşı mukarrız vaziyetleri de değişmek üzere olduğundan tüccar ile Türk köylüsü ve müstahsilin ziraiyyesi arasındaki münasebet müstahsil ve siparişkari hal-i tabiisine girmektedir.

Bu hale göre, seneler tevali ettikçe, Türk köyleri muvehher malları bulunan ve kim azime-i tasarrufiyye ye malik olan ambarlar haline gelecektir.

5 - Gerek ziraat- i adiiye ve gerek hayvan yetiştirmek ve tevabiği gibi işler, girmek üzere bulunduğumuz, yeni devreye nazaran, daha fazla sermaye tahsis ve mesai saf etmeye müsait bir zemin-i iktisadi olmaktadır. Vaziyeti tecrübe ve imtihan etmek üzere memleketimizin sermayedarlarından bazı kimseler ile müteşebbisin-i ecnebiyyeden bazılarının bu maksat ile bir takım sermaye grupmanları vücuda getirmek istediklerini ve tali'lerini tecrübe etmek niyetinde olduklarını görmemek mümkün değildir. Orta ve büyük mikyasda çiftçilik, peynircilik, sütçülük ve odunculuk yapmak üzere Orta Anadolu'da bazı teşebbüsler zuhur etmiştir. Yeni vergiler ile bunların vaziyeti alakadardır.

6 - Memleketimizde pamuk sahası genişlemekte, tütün sahası ile fındık sahası yeni topraklar kazandırmaktadır. Dahili ihtiyacı istifa etmek vazifesini daha iyi idareye başlamış olan mühim zirai mıntıkalar, işlenmeyen topraklarını da hububat için kımıldatmaya çalışmaktadır.

Aşarın ilgası bilhassa zirai faaliyeti kurtarışlı yapmaya başladığı için, bu hareketin umumileşmesi tabiidir. Nakdi sermaye noksanı telafi ve hayvan ve alat-ı ziraiyye'nin tedariki Türk tüccarı tarafından teshil ve bu hareket devletçe teşvik ve teşci' edilince, henüz umumileşmeyen bu hareketler umumi ve milli bir "Zirai Kımıldanma" şekil ve haline inkılâp edeceği meydandadır.

7- Aşarın ilgası yüzünden orta ve bu büyük çiftçilik düne nazaran daha müesser, hesaplı ve kurtarışlı asri vesait ile teşhiz etmekte olduğuna ve kendi işini kendi emeği ve fetaneti ile gördüğüne şahit olmaktayız.

İstanbul mıntıkası ile beraber sahili mıntıklarımız da ve bilhassa şimendifer güzergahlarımızda vergi tebeddülâtı ile alakadar olarak görülen bu hadiseler bize gösteriyor ki, memleketimiz aheste aheste ilerlemek üzere evvelen daha fazla ve vasi' sahalara doğru ziraiyyatını ilerletiyor. Saniyen, daha kurtarışlı bir ziraat devresine giriyor.

Salisen: daha fazla miktarda mahsul idrak ediyor ve bunlar maziye nazaran daha nefis olmaya istidat gösterdiğinden fi'l asıl mali daha ziyade para ediyor. Rabian: köylü malı eskisi gibi hasadı müteakip tamamen köylünün elinden bi'l ıstırar çıkmadığı ve piyasayı köylü peyderpey gıdalandırdığı için, malına ticaretten dahi daha iyi fiyatlar buluyor.

Bütün bu ifadelerde Türk köylülerine doğru asrılık ve yeni bir zihniyet-i iktisadiyye ve ticariyyenin fiilen götürülmekte olduğuna ve köylünün bundan istifade edebilmesi temin edildiğine delalet eder. Köy istihsal sistemi bütün ichizası, vesaiti ile teşkil etmekte ve daha serbest istihsal etmek ve daha kolay sermaye bulmak, daha iyi zamanlarda piyasalara inmek ve malını indirmek kuvvetini kazanan Türk köylüsü kendisini serbest ve serazat gördükten maada, yüzde kaçlara kadar gittiği bilinmeyen ve bazen saf kazancının hepsine yakın, bir kısmını alan ve onu muttasıl mültezime ve şehirliye borçlu yapan aşardan da kurtulunca Türk köylüsü zengin olmaya namzet görünmektedir. Türk köylüsünün zengin olup olamayacağı on sene içinde belli olacaktır. Manayı has ile Türk köylüsü zengin olamasa bile refahı yükselecek ve maziye nazaran ve daha mühim bir müstehlik kitlesi vücuda getirecek ve hele aşarın ilgası sebebiyle vaz' edilen ve şehirliye bedayeten yüklenen vergilerin bilhassa istihlak vergilerinin ilgası tarikiyle gelen ağırlıklarını Türk köylüsü hiç his etmeyerek omuzlarında taşıyacaktı.

Muhtıra: (Gelecek seneler arası vergisi zamimelerinin tatbikini tahakkuk edince köylünün hali bu seneden ziyade güçleşeceği unutulmamalıdır.)

KAZANÇ VERGİSİ:

Hükümet-i Cumhuriyye aşarın ilgasından mütevellit olan boşluğu doldurmak üzere, Türk vergi sisteminde umumi ve ciddi tahvilat vücuda getirmek ıstırarında kaldığı zaman, yapacağı ıslahatı bir taraftan hazine-i maliyenin boşluğunu doldurmaya hadim bir surette yaptığı gibi, bir taraftan da vergi sisteminde asri telakkileri nazar-ı dikkate almaya azim etmiş ve kazanç vergisi bu suretle meydana çıkmıştır.

Bu vergi ruhu itibariyle Avrupalıların irat vergisi rolünü ifaya namzettir. Filhakika: bu vergide hemen hemen umumi kazançları içine almaya çalışmak ve Türkiye'de yaşayıp kazanan kimselerin kaffe-i meksubatını doğrudan doğruya bu vergiye tabi tutmak arzusu görülmektedir, Lakin vaz-ı kanun henüz zamanında gelmediğini zan ederek burada tamamen radikal davranmamış ve

iktibas eylediği kanunların bir çok canlı ve lüzumlu noktalarını ihmal ve kazanç kanunu sadece eski temettü kanununa nazaran bir nüsha-i mükemmele haline isal ile iktifa eylemiştir.

Vergi te'sir-i İktisadisi nokta-i nazarından: Vaz-ı kanunun nokta-i nazarına mutabık bir tesir icra etmeye namzettir. Vaz-ı Kanunun: Her kasibin (kazanan) hakiki ve müstehak iradından, yani saf kazancından bir hisse ifraz etmek niyetindedir. Vaz-ı Kanun: her kazancın sahibinin haline göre, kendisinde vergi yükü kalmak üzere bu vergiyi vaz' etmektedir. Kazancın vergileri mutedil oldukları ve hakiki, safi kazancı mehmul kıldıkları takdirde: mükellifine bar (yük) olurlar. Ve gayrı kimselere muamele-i ticariyyeleri yüzünden nakl ve dur edilemezler.

Vergi nispeti memurin ve müstahdeminde 3-4 den başlayarak sunuf-u ticariyyede 3000 liradan sonra %6'dan başlayarak terakki gösterdiği ve elli bin liranın fevkindeki büyük ve nadir kazançlardan %14 derecesinde bir hisse ifraz eylediği için, aşırı ağır ve muharribane tesir-i iktisadi ika'ına muktedir bir nispet telakki olunamaz. Bu noktayı nazarımız eski Aşar Vergisi şekli ile mukayese yapıldığına göredir. Vergi kanununun iktibas edildiği memleketlerde bu nispet bir az daha hafiftir. Velakin oralardaki vaziyet de diğer bir takım vergiler ile ağırlaşmaya mütemayildir.

Verginin tevcihi: filasl kar mevcudiyeti haline nazaran kabul edilmiş olduğu için, beyanname vermeye mecbur ve bunu bihakk ifaya muktedir ve hahişkar olan memleketimiz mükellefini iktisaden bu verginin yükünden hiçbir suretle müşteki olamaz. Eski vergilere kıyasen bu vergi nispeti oldukça yüksektir. Ve şehirli kasibleri Avrupa memleketleri mükellefinine vergi muvacehesinde bulunmak noktayı nazarında benzetmektedir.

Türk memleketi her sahada gariplere benzediği ve bu teşabüh ve temasülâtın faydalarını iktitaf ettiği gibi, bunun zaruriyyat ve netayicini de aynen kabul etmekte zerre kadar tereddüt edilmemek lazım olduğu içindir ki, gerek vatani ihtiyaç ve zaruretleri şahsen müdrük olan mükellefler ve gerek sunuf-ı muhtelif-i ticariyye bu vergilerin fi'l asl ağırlığından asla şikayet edecek bir sebep ve mahal bulamamışlardır.

Kazanç vergisinde iktisadi ağırlık ve te'sir mihrabane icrası imkanlarına müsteniden şikayet olmamakla beraber adaletin tamamıyla burada temin olunamayacağına ait endişeler mevcut ve bu da beyanname sisteminde esasen mü-

kellefinin kabiliyet, iktidar noksanı, vatana merbutiyet, vazife hissi ve namus-karane hareket ihtiyacı noktayı nazarından hazinenin beklediği dürüstiye nail olamayacağı zan ve tahminlerine müstenittir. Mükellefin, bir seviye, telakki ve iffet ve namusta bulunsalar ve hazineyi i'fal itibari ile maharet, lakaydi, heveste bir ayarda olsalar idi, bu şikayetler ile endişelere de lüzum ve imkan kalmayacak idi. Meselenin bu ciheti bir adalet meselesi olduğu ve bunun iktisadi tesiri mükellefler arasında bir nev' mütevatif rekabet şeraiti elde etmek demek bulunduğu için, bizi bila vasıta alakadar etmekte ve mesel yalnız o cihetten tetkiki istilzam eylemektedir. Aynı derece ve kuvvette olduğu halde, biri kazancının %14ünü verir iken, diğeri kazancının % 5-6'sını bile vermeyen müessesesi-i ticariyenin rakibine karşı mümtaz mevkide kalacağı şüpheden vareste, böyle bir vaziyette memlekette sunuf-u ticariyyeyi düşündürecek miktarlarla balığ olacağı hakkındaki endişeler tahakkuk etse bu halin ihtilalkarane telakki olunacağı tabii ise de bir taraftan hazine-i maliyenin günden güne daha iyi terbiye ihzar edeceği me'murlarını harekete getireceği gibi, bir taraftan da sunuf-ı muhtelif-i ticariye mesellerinin vazifelerini idrak ederek memlekette zuhuru melhuz olan bu iktisadi-mali anarşinin önüne geçmeye çalışacağı ve diğer cihetten umumi seviye-i milliyet ve ahlakiyenin yükselerek, su'i istismalardan içtinaba halkı ve umumiyetle mükellefini davet ve amale eyleyeceği de unutulmamalıdır. Binaenaleyh, vicdanları tatmin edecek derecede tam bir vergi adaleti elde edilmese bile iktisadi tahrip ve su-i tesirlere müsaade hallere meydan bırakılmayacağına olsun inanılmak kabil ve kazanç vergisinin fena rekabet şartları tevhit edeceği şüphe ve tahminleri cerhe layıktır.

Kazanç vergisinde en ziyade iktisaden korkulacak olan vaziyet beyanname vermeye gayrimuktedir telakki edilen ve vaziyetleri kendilerinden beyanname istemeye imkan bırakmadığından, kazançları matrahı sabit esaslara ve karine-i zahirelere isnat ettirilen mükellefinin halleridir. Bunlarda indelhesap vergi nispeti daha mütevatif derecelerde şahıstan şahsa değişecek ve rekabet şeraiti burada daha büyük tehalüf gösterecektir. Bilhassa işleri bozuk giden ve henüz işlere başlayan müesseseler ile ırkların evladından diğer mücerrep ve eskilere nazaran vergi yükü daha fazla mahsup olacaktır.

Kazanç vergisi dahilinde bulunan ve unvan harcı, ruhsatiyyesi suretinde tezahür eden maktu' kısımlara gelince, bunlar iktisadi te'sir-i azim icrasına müsteid olmadıkları gibi, esasen asıllarına mültehak ve hüküm itibariyle oraya tabidir.

Kazanç vergisinde mütehakkik hasılat-ı safiye esas olduğuna göre, menabi' kesibe eshabının hasılat-ı safiyelerini hesap etmek itibariyle aralarında tevafüt yaptırmamak iktiza eder. Anonim şirketler için mesarif-i umumiyye hesaplarına dahil kar ve zarar hesabına alınması mücaz olan masraf veya muhtemel zarar veya meşuk matluplar ile kesiblerin intizam devamını te'mine hadim olan her nev sigorta masraflarının ve ihtiyatlarının kabul edilmesi işbu müsavat ve adaleti te'sis etmek itibariyle zaruri telakki olunur. Bu keyfiyet filusul vergiden affetmek olmayıp, gelecek senelere vergileri te'cil ve hakiki matrahı taharri demektir. İşte serbest meslek ashabının ma'kul ve tespiti sehil olan bir miktarda sigortalının mesarif meyanına ithali ve her nev' müessesat-ı ticariyede sermaye ve muamele miktarları ile mütenasip bir ihtiyat teşkiline muvaffakiyet edilmesi muktezidir.

Muteehhil ve efrat ialesi müteaddid ve tahsil devresinde evladı mevcut olan kazanç ashabı hakkında sehl-ül tatbik bazı asar-ı şefkat ve himaye vardır ki, memasil-i kanunların hepsinde yer tutmuş iken, Türk Kazanç Kanununda bunların ne için yer bulmadığı anlamak mümkün değildir.

Beyannamelere merbut bilanço ve kar ve zarar hesapları mahtuyatının mad-detten muhafaza ve ihfasına medar olacak teşkilat hazineyi maliyece ikmal ve temini ile ticaret endişeleri izale ve vicdanları kısmen tatmin olunmak ittihazi sehil olan tedbirden olsa gerektir.

MAKTU VERGİ:

Arazi, müskafat ve kazanç vergilerinden birine tabi olan mükellifin, senevi 101 kuruştan ziyade vergi verdiklerine nazaran, işbu vergilerinin hasıl mecmuuna nazaran alacakları altı sınıftan birine dahil olarak yarım liradan itibaren başlayan ve sınıfına göre sabit bir vaziyet iktisap eden maktu' vergi ile de mükellef kılınmaktadırlar. İşbu vergi nev'an bir sınıf vergisidir ve vergilerin vergisi şeklinde tecelli etmektedir. Sabit bir mahiyeti haiz olduğuna ve vergiler hasıl mecmua yükseldikçe sınıfına ait vergide mühim tezayid görülmediğine göre, iş bu vergi mütedenni bir teklif sınıfıdır. Türkiye'de arazi müsakkafat itibariyle al'ettarik ül iştirak tasarruf edilen mevzuatın kesreti ve dağınıklığı yüzünden, bu verginin mükellefleri mühim bir miktara balığ olacak ve vergi büyük şehirlerde yükü itibariyle ehemmiyetsiz telakki edilmek icap eder iken, köylerde ve küçük kasabalarda oldukça müziç ve hatta ağır telakki olunacaktır.

Hazineye birkaç milyon lira vermesi mümkün olan bu verginin ayrıca müstakbel beyannameye tabi oluşu, vergilerin vergisi, şeklinde olan bu teklifatin iz'acatını artırmaya vesile olmakta ve bu cihetle bir kısım münzem haline inkılabını ümit ve temenni etmek lazım olan vergi iktisaden bazı tabakalara yükünü ağırca hissettirmekte ise de, aksettirilebilmesi kabil olmadığına nazaran bilvasıta vergi vaz'ında vazıgı kanunun aradığına tam mutabık bir vergi olarak maktu vergiyi kabul etmek ve iktisadi tesirlerini aramaktan sarfı nazar etmek muvafık olur.

(BİLVASITA VERGİLER)

UMUMİ VE HUSUSİ İSTİHLAK VERGİLERİ:

Aşarın ilgasından mütevellit olan boşluğu doldurmak eğer kazanç ve maktu vergiler ile müsakkafat ve arazi vergisi zemaim mu'tedilesi ve hayvanattan alınan sayım vergisi hasılat-ı mütezayidesi ile telakki olunabilse idi, Türk vası' kanunun böyle bir vergiye müracaat etmek isteyeceği hatıra gelemez idi. Lakin, ihtiyaç var idi. Ve başka memleketlerde, "iş yükünü" vergisi ismini alan chiffre d'affaires vergisi bizde "istihlak vergileri" namı azimi ile hayatı maliyemize ithal edildi.

Bunlardan umumi istihlak vergisi "Devr-i Ticariler" ile her nev' a'malat ve tamirat ve taahhüddaki "mesai kıyemini" istidadgah yaparak tarh edilen ve müstehliki şahsen aramaya kalkışan bir vergidir. Mükellef kanunen ve aslen müstehlektir lakin, istifası mütevassıtlar vasıtasıyla vukua gelmekte ve hiçbir memlekette tatbik edilmiş bir usul olmak üzere, pul ilsakı tarikiyle ekser varidatı cibayet olunmaktadır.

Hususi istihlak vergisi, daha mahdud mahallerde olmak ve bir nev' teklifattan madud olan istihlakat-ı gadaiyye ile lezaiz-i muhtelif sebeple teklif olmak üzere vaz' olunmakta ve nispeti bu sebeple derecatına tabi ve vaziyet ve halin müsaadesi ile mütenasiben mütezayit bulumaktadır.

Henüz mükellefini bu kadar çok zaman, mekanlar ile bir senede milyarlar ile miktara balığ küçüklü, büyüklü istihlakta takip etmenin imkanını maliye tekniğine başka yerlerde ve ne de biz de hazırlandığı halde, konulan umumi ve hususi istihlak vergisinin mücib olduğunu tereddüt ve endişeler ile şikayetler sayılamaz ve kolay kolay da telhis olunamaz. Ancak bizi alakadar eden mesele bu vergilerin sırf iktisadi te'siri olmak itibariyle, biz sahamızı suhuletle daraltabiliriz.

1- İstihlak vergileri yüzünden her nev' emtia ve eşyayı müberreme ve gayrı müberremenin istihlak ve iştirası azalmıştır. Memleket alış verişi hareketinde mevcut olan ve her sınıfa az çok doğrudan doğruya veya dolayısıyla sirayet eden nispi durgunluk, işte bu vergilerin evvel bi'l evvel neticesidir. Bu durgunluk bir müddet sonra belki azalarak kalmayacak ve müstahlikıyn ile beraber satıcılar ve bunların üzerinde murakabe vazifesini ifa eden makinanın hareketleri intizam kazanacak ve mamafih bir bir istihlak vergilerinin furuht ve iştirayı te'hir, te'vik, miktar muamelatı tenzil itibariyle husule getirdikleri netice-i vustiiye artık kesp katiyet edeceği için, o hal bizim için müesses yeni normal bir vaziyet telakki olunacaktır. İtiraf etmek ıstırarındayız ki, istihlak vergileri kanunun çıktığını tan edildiği gibi iktisadi vaziyeti felce uğratacaktır. Korkuları tahakkuk etmemiş ve fazla korkanların endişeleri biraz tahaffuf etmiştir.

2- İstihlak vergileri alelumum emval ve emtianın her defa-i tedavülünde alındığı için, istisna edilen sahalar hariç, satış bedellerinin vergi nispetinden biraz daha fazla artmaya temayül gösterdiği ve ekser emtiada terfi temayülünün kendisini muhafazaya çalıştığı ve binaenaleyh, vergilerin müstehliklere doğru gitmekte büyük bir istidat gösterdiği nazarı dikkati caliptir.

Bu hususta emtia-i ticariyyeyi muhtelif kısımlara ayırmak iktiza eder: 1- ithalat emtiası, 2- ihracat emtiası, 3- dahilde istihsal ve dahilde istihlak edilen emtia, 4- mevadd-ı ibtidaiyyesi hariçten ithal edilen ve mevadd-ı ibtidaiyyesi hem dahilden tedariki kabil ve hem hariçten celbi mümkün olan emtia-i mamule.

İTHALAT EMTİASI:

İthalat emtiası içinde istihlak vergisi tezayidi ve devirlerin teakibi yüzünden yükün terfii sebebiyle, sürümü mühim nispetlerde duran veyahut ithalinden tamamen feragat edilen hiç bir mala tesadüf edilmemektedir. Bundan şu neticeyi istihraç imkan hasıl olmuştur.

İthalat emtiası ekseriyetle tezayit-i fiyata nail olmakta ve müstehlike doğru verginin devri kabil bulunmaktadır.

Lakin, hal-i tabiide ithalat-ı ticari ile onların müstehlikine doğru gidilir iken kendilerine tavassut icra eden orta tüccarın Avrupa'ya siparişleri azalmakta ve diğer cihetten Anadolu'nun içerlerinden talep ve sipariş eski derecesinde şiddetli bulunmaktadır. Memleketin bugün geçirdiği devir köylünün, şehirlinin muhtaç olduğu bir çok hazır emtia ile beraber yarı sermaye gibi kullanılacak

olan küçük alat ve edavatı mühim derecelerde artırmaya müsait olan bir teşhiz ve hazırlanma devridir.

Tüccar hariçten ithal ettiği ve suhuletle tediyesine kendisini muktedir görebildiği emval-i mütezayide muvacehesinde görmedikçe, vaziyetini ticaretini, emin görmek istemeyeceği için, ithalat-ı ticari ve onların peykleri olan mütevassıtlar vaziyetten memnun değillerdir. İthalat cereyanının inkişafı önüne verginin gittikçe yükselen mania gibi çıkmamasını temin için, bu hususta ortadaki mütevassıtların kabiliyetsizlerini kaldırmak ve çok müsait olan mahallerde büyük tüccar tarafından şubeler ve vücuda getirmek, vergi yükünden tahfifine medar olur. Her vergi gibi istihlak vergisi de, müesseseleri tevsî' ve yahut daha dar dairelere hasretmeye bir sebep-i müesser olduğundan, ithalat-ı ticariyyenin bu cihetleri ehemmiyetle derpiş ettikleri görülmekte ve mamafih gerek İstanbul ve gerek İzmir ticaret müesseselerince, istihlak vergileri yüzünden memleket dahilinde müteaddit şubeler vücuda getiren ve süratle harekete gelen müesseseler görülmektedir. Vaziyet kesb-i katiyyet eder ve vergilerde tadilat vücuda gelmeyeceğine kanaat husule gelir ise: bazı masraf fedakarlıklarına girişilerek son müstehliklere doğru bir adım daha yakın olmak üzere şubeciliğe ehemmiyet verileceği ve binaenaleyh, küçük mutavassıtlar aleyhinde bir hareket-i ticariyye olacağı muhakkaktır. Bu vaziyet memleketin umumi simayı iktisadisini tebdil edemez. Ve Türk milli iktisadı için bir zarar-ı mahz da telakki olunamaz. Lakin burada bir şartı unutmamak lazımdır. O da yeni husule gelen şubecilik temayülü hakikaten zait bazı masrafları tenkise hizmet eder ve dolayısıyla vergi yükü derecesinde müstehlikini menfaatdar edecek bir nef' i iktisadiye sebebiyet verir ise büyük manifatura ile tuhafiye ve demircilik ile buna mikyas olacak şuubat-ı ticariye'de küçük mutavassıtların nispi bir tazyik dalgasına müteveccih hareketlerin kolay muvaffak olmayacağı ve ender teşebbüslerin orta yerden kaldırılacağı piyasamızda zan ve tahmin edilmektedir. Eğer bu tahmin tahakkuk eder ise: ithalat emtiasının ekserisinde, vergi müstehlikine doğru aynen inikas edecek ve ticaret hakları azalmayarak, vergi iktisaden mühim bir müessir olamayacak, demek olur.

Ancak son müstehlikin olan köylünün ve küçük şehirlinin istihlak kabiliyeti bir taraftan artmaz veyahut artsa bile ya mahrumiyet kabulü veyahut başka emtianın ikamesi veyahut mücadelecilik hissinin teması yüzünden bu hususta geriye doğru fiyat terfilerini itecek bir cereyan ve vaziyet hasıl olur ise: büyük toptancı veya ithalatçı tüccarın zarardan vikayesi ve vergi yükünden velev bir

kısmını olsun üzerine almaktan içtinabı sebebiyle, istihlak vergilerini küçük ve orta mutavassıtların üzerinde ikinci bir tevzie düçar olmak icap eder. Şehrimiz en küçük esnafının umumiyetle hesapları bu merkezdedir ve kanaatleri istihlak vergilerinden bir kısmının kendi üzerlerinde kaldığı tarzdadır.

İHRACAT EMTİASI:

Burada ilk evvel hatıra gelen: her devr-i ticaride istifa edilen yüzdeler üste kona kona fiyatlar mademki artmaktadır, intihaen ecnebiler tarafından bunların ödenmesi tabii olmak lazımdır. Türk müstehlikleri kim bilir, ne kadar ecnebi vergilerini ale'ttarik inikas ödemektedir, bu hale göre, ihracat emtiası vasıtasıyla mühim bir miktar istihlak vergilerimizin ecnebi müstehlikler tarafından ödenmesi müstebid midir?

Vaziyeti hazırayı şöyle hülasa edebiliriz:

Her ne zaman Türk tütün, fındık, üzüm, incir ile afyon, palamut, pamuk ve derisi ve mevad-ı iptidaiye-i madeniye vesairenin cihan piyasasında mevkii kendisine fiyatları tespit etmek itibariyle hakim bir mevkii temin eder ve etmiştir. İşbu emtia üzerine yüklenen vergilerde mallar ile beraber sürüklene sürüklene ecnebi müstehliklerin ve evvel bil evvel tüccar ve fabrika türlerinin tabiat en sırtlarına yüklenebilir. Lakin, burada bir dakika tevakkufa lüzum vardır.

Cihanda hiçbir meta'mız yoktur ki, bila kayd u şart hakimiyetine rakipsiz olarak malik olabilsin.

Sonra, çok nefislerini yetiştirdiğimiz ihracat emtiamızın en kudretlileri muvacehesinde bile bi aman rakipler karşısında bulunmaktayız. Muhtelif vesileler ile kongre heyet-i umumiyesinde müzakere ve münakaşa edilmiş olduğu vecihle, Türk ihracat emtiasının nefasetini, hesais-i mergubeye malikiyetini ve hatta ehveniyetini mutlak bir rekabet-i kahirane esbabına malik iken, teşkilat-ı ticariye noksanı, milli vapurlar ile ve milli mutavassıtlar ile mallarımızın sürülmemesi ve arkadan Türk mallarını takviye edecek kredinin bulunamaması ve satışlarımızın birazda ecnebi müşterilere krediyle satılamaması vaziyetimizi kötüleştirmekte ve Türk mallarının fiyatını biraz kırmaktadır. İşte, bunlar delalet eder ve ecnebilere Türk malı alırken hariçte değil, dahilde bile açıktan daima istihlak vergilerini üzerlerine almayacaklarını beyan ve bundan ısrarı ve binnetice ve muvaffakiyetleri gösterir ki, Türkler için, bugün ecnebi piyasalara kendi vergi yüklerini aksettirmek çok güçtür, gayri mümkün değildir, fakat ince maharet ve metanetlere mutavaffıktır.

İhracat emtiasında asıl müstehliklerin istihlak vergileri emrindeki vaziyeti iyi kavranılmadıkça, istihlak vergilerinin nerelerde ve kimlerin üzerinde kaldığı anlaşılamaz.

Tütün, fındık, afyon, üzüm ve incir ilh. (ve diğerleri) İhracat emtiası müstahsilleri, mallarının üzerine binecek ve aded devre göre artacak olan vergileri kabul edip etmemede vaziyetleri nedir?

Harici piyasadaki beynelmilel fiyatlara ve mahall-i istihsalden ecnebi piyasalara çıkıncaya kadar geçirilecek devrelerde ödenecek vergi hasıl mecmuuna müsavi bir miktarda çiftçiden de eğer tenzil-i fiyata muvafakat istihsal edilebilse: bunun manası ric'i bir in'ikas husule getirmek ve müstehlik yerine müstahsile vergileri yüklemek demektir.

Eğer büyük tüccara ve az devirler yaparak mallarını alıp ecnebi piyasalara sevk edebilen mükelleflere göre:

Bugün gerek tütün ve gerek afyon ile fındık ve deri vesaire de vergilerin en mühim kısmı - tamamını değil - müstahsil yüklenmektedir. Çünkü tüccar, hele hesaplarını iyi yapan, istihsal mallarında müteaddit şebekelere malik olan tüccar cihan fiyatlarını ve vergi humulelerini naklieleri vesaireyi inceden in-ceye mükemmelen hesap etmekte ve bunların ya tamamını veyahut en yüksek kısmını müstahsile yüklemeyince, alıcı olmamaktadır. Müstahsile gelince, zaafi (güçsüzlüğü), borçlu oluşu, evvelden bağlanması ve müşterisini kırmamak arzusu yüzünden, ekseriya buna muvafakat etmekte ve yalnız cihan piyasası fiyatları biraz müsait ise, geçen seneden daha fazla bir bedel ile malını satabildiği takdirde işbu muvaffakiyetinden memnun olmakta ve vergi yüklerinden mühim aksamını üzerine aldığından bihaber görünmektedir.

İstihlak vergilerinin ihracat emtiasında müstahsil tarafından bilmuvafaka kabulü ihracatçı tüccarın ehliyet ve kudreti ve müstahsillerin zaafi ile mütenasiben vukua geliyor ve cihan piyasasının fiyatlardaki vaziyeti meseleyi biraz işkal veyahut teshil ediyor.

Bu halde daha dar bir sahaya girebiliriz:

Mesela, bu sene türün mahsulü fiyat itibariyle, cihan piyasasında mühim arz yapmaya ve fiyatları kırabilmek nokta-i nazarında bize şiddetli bir rekabet icra etmeye rakiplerimizin iktidarları yoktur. Fiyatlar yükselmeye meyyal ve köylünün vaziyeti vergilerden bir kısmının rakiplerimiz tarafından kabul edil-memesini teshile hadimdir. Mamafih: vergi yükünü tüccar da üzerine almayacak, belki ecnebilere aksettirebilecektir.

Fındık mahsulü de türün ile aynı derecededir.

Afyon tütünden daha iyi mevkidedir, çünkü iki mühim afyon rakibinin cihan piyasasında mühim arzları bu sene yoktur.

Üzüm ve incir ile av derileri koza ve ipek ve mevad-ı iptidaiye-i saireden yapış, tiftik orta vaziyettedirler. Bunların müstahsilleri ile orta mutavassıtlarının üzerinde mühim derecede vergi yükü kalabilmesi kabildir.

Geçirdiğimiz sene mühim ihracat emtiamızın suhuletle fiyatlarını bulabildikleri bir sene olduğu için, verginin suhuletle parçalandığı, kaydığı müstahsile mühim geri inikası yapmadığı nazarı dikkati caliptir. Gelecek senelerde böyle olur ise: istihlak vergilerinin istihsalı tehdit ve işgal edecek mahiyet-i mihrabaneye malik bir tesir ifa etmemesi daire-i imkana girer.

Gerek ithalat emtiasında ve gerek ihracat emtiasında orta mutavassıtları kaldırarak, vergi yükünden istifade edilmesi, iktisaden bir zaruret olduğu gibi, imkan tahakkuku olunca, millî iktisat cihazımız bir tarafından tekmliline müsait bahşedeceği için bihakkın arzu olunur. Fakat burada bir nokta fevkalade calibi-i dikkattir.

İthalat emtiasında bizzat ecnebilerin şubeciliğe gitmeye çalışmaları hiç arzu edilmeyeceği gibi, ihracat emtiamızda da keza bizzat ecnebilerin memleketimize gelerek ta bidayet-i istihsale kadar faaliyetlerini teşmil etmeleri ve şubeciliği bu suretle yerli tüccarımız aleyhinde onların tatbik eylemeleri fevkalade muzırdır. Vakıan Türk müessesat-ı ticariyesinin tam bir idrak-ı ticari ile teşkilat-ı mükemmele yapamadığı ve ihracat şubelerine malik olanların bile ancak karışlarında ecnebi alıcı rakipler gördüklerinde Türk müstahsiline hakkı olduğu parayı verdikleri nazarı dikkate alınır ise, ecnebi alıcı ve ihracatçı müesseselerin memleketimizde artması köylüler namına bihakkın arzu olunur. Lakin, unutulmamalı ki, bu arzu ve talep mücerret Türk köylüsünün hakkını temine medar olacak bir derece ve mahiyette kaldıkça faydalı ve Türk muvazene-i ticariyesini ihlal edecek, bir dereceye varır ise, Türk tüccarının Keen (Sanki - güya) köylüye tahakkümü ve aşağı fiyatlar ile mallarını aldıkları farz ihtimaline nazaran, kat kat zararlıdır.

İstihlak vergileri yerli ve ecnebi tanımadığına, kabiliyetli, liyakatli, iyi teşkilata malik olan kimselere devr-i ticari miktarlarını tenzil etmeye hak verdiği için, Türk müessesat-ı ticariyesinin meseleyi kemali ehemmiyetle nazarı dikkate almaları ve müsta'celen kendi aralarında i'tilafat yaparak her cihetin menafığını temin edecek suretle harekete gelmeleri lazımdır.

Bazı emtia dahilinde istihsal ve dahilinde istihlak edilen emtiadan ihtiyacat-ı zaruriyyeye ait olan vergiden muaf olduğu için, fukarayı halkın vaziyeti nispeten tahfif edilmiş ise de, dahilinde imalat ve ıslahat-ı müteakıbye tabi olan mevad-ı iptidaiyenin elden ele geçişi esnasında istihlak vergilerinin tatbiki mühim müşkülât hudusuna bais olmaktadır.

Mevad-ı iptidaiye istihlak vergilerini kabl'el amal tediye eden fabrika türlerimiz küçük erbab-ı imalatımız için, istihlak vergisi “imal ve istihsal” vergisi mahiyetini suhuletle ve çok defa iktisap edebilir. Ve bu onların esasen müşkül olan vaziyetlerini kötüleştirebilir. İşte bu hal, fabrika mevad-ı iptidaiyesi olan milli kaffe - i emtianın borsalara ithaline teşebbüs ve buna müsaade ita edilmek ile, nispeten tay ve telafi edilebilir ise, Türkiye’de henüz tesise başlayan nesc, dericilik ve marangozluk ve sair sanayi-i sairenin teşkiline arz olacak olan manialar bertaraf edilmiş olmak kabil olur.

Mevad-ı iptidaiyesi hariçten ithal edilen emtiaya gelince, bunlar memleket dahilinde iş bu mevad-ı iptidaiyenin ıslahı ile vücuda geldiğine ve ekser ya mevad-ı iptidaiye-i ecnebiye bir iki elden geçmek ıstırasında kaldığına göre istihlak vergileri memlekette teşkil etmekte olan sanayi-i milliyenin tesisine şiddetle mani olacak bir vaziyet iktisap edebilirler. Türkiye’de dericilik ile sabunculuğun ve diğer bazı sanayi-i milliyemizin ecnebi fabrikaları mahsulatına rekabet edebilmek imkanları bu sebeple çok güçleştirilmiş bulunmaktadır.

İstihlak vergilerinin maktuıyyete rabtı muameleleri basitleştirmek itibariyle kıymettar ve başka memleketleri vazı’ kanunları tarafından ihtiyar olunan usule imtisali mutazammın ise de, bir kere iktisap-maktuıyyet eden istihlak vergilerinin fena piyasa ve iş vaziyetleri dolayısıyla mümtaz bazı sanatlar ile küçük esnafa daha mühim bir bar iktisadı olacağını ehemmiyetle düşünmek iktiza eder.

İNHİSARLAR, HAKİKİ İSTİHLAK VERGİLERİ:

Şeker, petrol ve benzin ve gerek kibrit, meşrubat-ı küuliyye, sigara kağıdı inhisarları hususu istihlak vergilerinin en makbul olanlarından.

Bunlardan gerek şeker, petrol ve benzin ve gerek kibrit ve sigara kağıtları mamül halde ecnebi memleketlerden getirilmekte oldukları için, bugüne nazaran en taze iyi olan işbu emtiayı ithalat emtiası meyanında vasf-ı mahsus ve mümtaza malik emvalden saymak lazımdır. Alelumum diğer ithalat emtiasının üzerine mevzu olan vergiler nasıl inikas imkanını suhuletle göstermekteler ise:

burada birde inhisar idarelerinin mevcudiyeti dolayısıyla, vergilerinin müstehli-ke doğru suhuletle nakil ve devredileceğini kabul etmek lazımdır. Demek: vergi yükünü burada ne idareler ve nede mutavassıt tüccar hemen hemen hiçbir zaman ödemez ve ödeyecek hallere düşmezler, vergileri inhisar mallarında ödeyen son müstehliklerdir.

Petrol ve benzin ile şeker müstehlikleri: gümrük, istihlak ve inhisar vergi-lerini hep beraber hal-i ıstırasında kalan müstehlikler bazen emtianın maliyet fiyatına yüzde yüz miktarında inzımam eden bir vergi muvacehesindedirler. (şe-kerde olduğu gibi), bazen petrolde istihsal fiyatının on ve hatta on iki mislini ödemek ıstırasında dırlar. Nihayet yedi sekiz misline yakın bir miktar zamimeyi de kibrit inhisarına te'diye mecburiyetinde bulunmaktadırlar. Bu vaziyet gös-termektedir ki, Türk müstehlikleri hususi istihlak resmi cibayet eden inhisarlar sayesinde oldukça ağır yük altındadırlar. Türk müstehliklerinin kabiliyet-i istih-lakiyesi işbu inhisarların vazına takdim eden bazı ahval dolayısıyla artmamış, olduğu gibi, inhisarların tesisinden sonra, ahval-i iktisadiyede husule gelen yeni inkişaf lar sayesinde keزالık istihlak kudretinin arttığı iddia olunamaz. Binaena-leyh işbu istihlak fiyatlarının tezayidi sebebiyle, halk, iratlarının muhtelif ma-kasıda sarf ve tevcihi emrinde, maziye nazaran yeni bir tarz hesabı ihtiyar etmek zaruretinde ve suretle mesela petrol ve benzine, şeker, kibrite ilh. Eskiden tefrik ettiği kazancı nispetinden daha çok yüksek bir kısmını bırakmak ihtiyacındadır. Halkın bu sebeple kazancı kifayet etmiyor ise, varını yoğunu yediği ve bu uğur-da sarf ettiği iddia olunamaz. Cem'en yekun otuz küsür milyon lira miktarına balığ olduğu ve ya olacağı zan edilen iş bu vergilerin Türkiye halkı bütçelerinde yüzde ondan ziyade tebdil istikamet icra ettirebilmesi kabil olsa idi, vaziyet pek ziyade güç telakki edilir idi. Fakat, meblağ-ı umumi bu derecelere varmakta olmadığından dolayı, denilebilir ki, biraz güç de olsa, bu yükler el'an suhuletle kabil-i tahmil olan teklifattan ibarettir.

Yapılan bazı tedkikata göre, şeker istihlakı miktarı umumisinde bu sene bir tenzil görülüyor ve petrol ve benzin istihlakatında yalnızca bu sene tahakkuku me'mul olan tezayidlere eski nispet ve derecede intizar olunmak kabil bulun-muyor. Bu hal bize verginin ağırlığı itibariyle halkın bir şey his etmediğini ispat edemez ise de, vaziyetin tahammülsüz olduğu iddialarına burada hiç mesağ ol-madığını mükemmelen gösterir. Demek: kaybolan mühim şeyler yoktur. Azim cerihalar açıldığı ve hatta zayıf ve fakir halkın bile ağır bir yük altında kaldığı söylenemez. Yalnız, refaha süratle gidecek olan halkın meşy sürat- i nispeti biraz

hafiflemiş demek olur. Hususi istihlak vergilerinin ağırlığını köylerimizin bilakis hissedeceği ve şehirlerdeki münevveran sınıfının, tabir-i ahir ile esbab-ı muhtelif taht-ı tesirinde kalarak bir taraftan istihlak vergilerinin bir taraftan maktu vergi ile kazanç vergilerinin taht-ı tesirinde kalıp bilmukabele sattığı hidemat-ı bedeniyye ve akılıyyesi icraatları için mütenasiben daha fazla ihraç say'ı aramak ıstırarında olduğu halde, sesini isma' etmekte imkan bulamayacak olanların en mustarip mevkiyi işgal eyleyeceği mühim ve nazarı dikkate alınmaya layıktır. Bu sınıfın yediği darbeler taht-ı tesirinde fena inkisamlara uğrayacağını ve istikamet hayatını değiştirerek kendi iktisadi malı mevkiini ıslah için ifa eylediği vezaiften uzaklaşacağını ve bu sebeple memleketi daha canlı noktalardan ızrar edeceğini tahmin etmek kolay ise de, bu meselenin halli çarelerini gösterebilmek pek sehil değildir.

HULASA-İ UMUMİYYE:

Mütalaat-ı Salifeye müsteniden bervecih-i ati tekliflerin Heyet-i Umumiyyeye arzı muvafık görülmüştür:

1- Türk vergileri sisteminde umumi ıslahat vücuda getirmek emrinde ihtiyaç hisseden hükümet-i cumhuriyeye ittihaz edilen tedbir ve vaz' olunan yeni vergileri Türk ticaret aleminin memnuniyet ile kabul etmiş ve bunların gerek esaslarına ve gerek tatbikatına mütedair meselelerin ıtlakı dolayısıyla geçirilen müşkülât devresinin tabii olduğunu daima teslim eylemiştir.

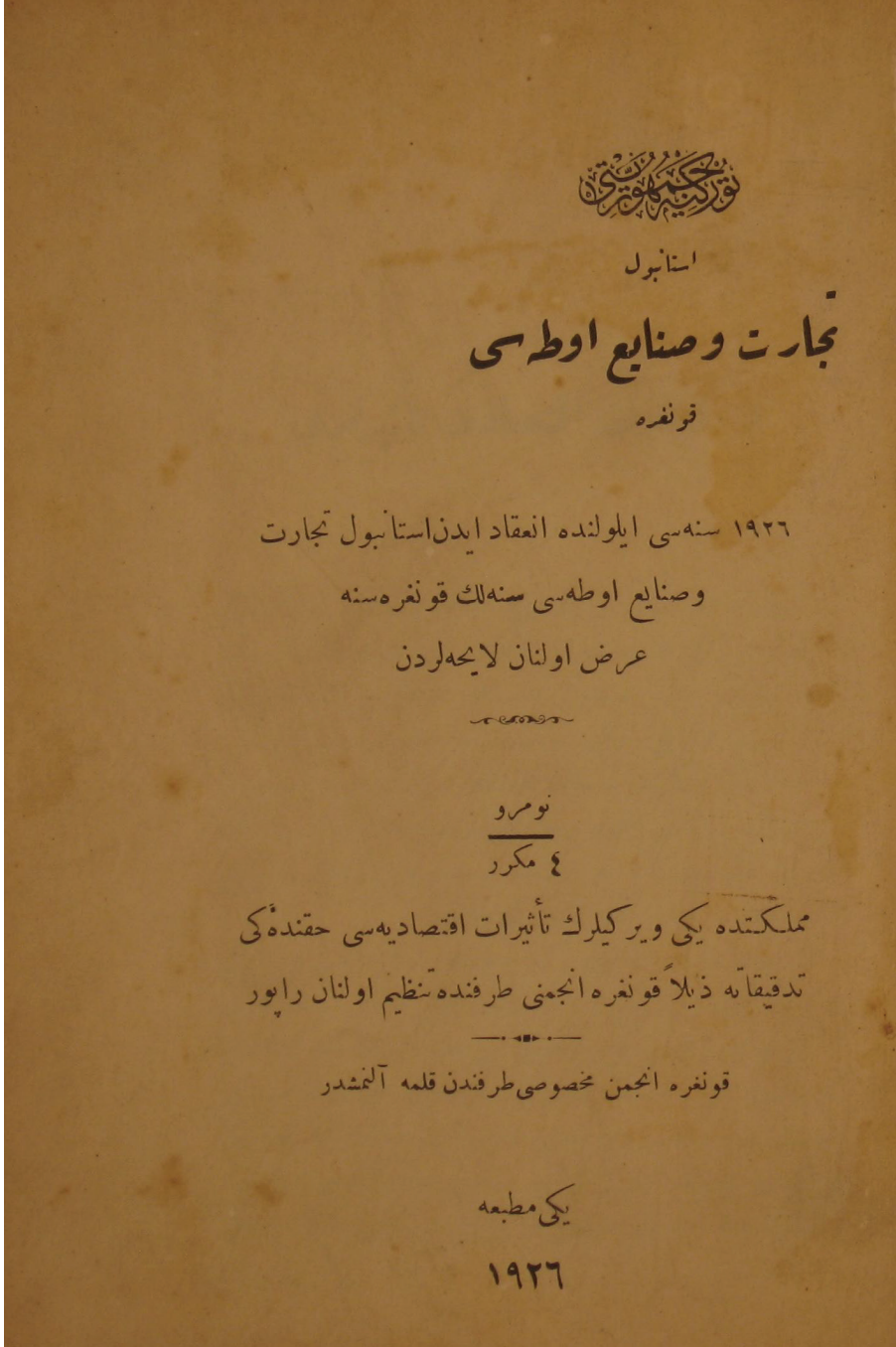
2- Geçen sene vaz' olunan vergiler dolayısıyla gerek bir taraftan müstehlikin gerek bir taraftan erbab-ı imalat ve mutavassıtlar ile tüccarın muamelatı üzerinde bu sebeple husule gelen tesirleri araştırarak bunlardan fenalarının izalesine çalışmak hususunda hükümet-i cumhuriyenin ifasından geri kalmadığı ta'dil ve tashih teşebbüslerini Türk ticaret aleminin kemal-i şükran ve minnet ile kaydetmektedir.

3- Aşarın ilgası dolayısıyla husule gelen boşluğu doldurmak üzere teşebbüs edilen vergi ıslahatında bir taraftan bila vasıta vergiler tadil ve bazı yenileri ihdas edilir iken, diğer taraftan aynı ehemmiyetle umumi ve hususi istihlak vergilerine gidilmesini İstanbul Ticaret Kongresi memnuniyet ile görür ve bundan sonra yapılacak tadilatında daima ahenktar ve mütevazî bir surette vukua gelmesini ümit eder.

4- Müstakbel Türk Vergi Sistemi bilavasıt aksam-ı teklifiyesi içinde kazanç vergisinin mihverlik vazifesini ifa eylemesi ve işbu verginin Türkiye'de husule gelen bircümle kazançların menabığıne mütevezzî olması lüzumuna Türk Ticaret aleminin nazarı dikkatini celp eyler.

Vergilerin İktisadi Tesirleri**Komisyonu**

EK - 2

ویرکیلرک اقتصادى تأثیرلری

برورغراممیز:

مملکتیمزک اقتصادیاتى اوزرنده یکی ویرکیلرک نه تأثیر ایقاع ایستدیکی آراشدیریلیر ایکن ، موجود ملی صنعتلرمزدن بعضیلرینک فنا بر حیات عاقبتیه معروض و بعض صنعتلرک بو سبیدن طولانی ملی اقتصاد ایچندن غائب اولوب اولمادیغی برنجی درجهده نظر دقتمیزی جلب ایتمشدر . ویرکیلرک ایکنجی درجهده اقتصادى تأثیرلری ، بعض صنعتلرده افراد کاسبیه یی تحکیم و تقویه و بعض افرادى ده صنعتلردن محروم ایتمک طرزنده تجلی ایدرکه ، بو جهتده قومیسوئمز طرفندن صورت مخصوصده نظر دفته آلمغه لایق کورولمشدر .

اوجنچی درجهده ، یکی ویرکیلرچوق دفعه صنایع ملیه دن بعضیلرین فضلجه محمول ایدر ایکن ، دیگر جهتدن بعض صنعتلر ایله قازانجیلری ویرکی یوکنندن اسیرکده بیله جکی و بو حال دنیانک هر مملکتنده کورولدیکی کی ، مملکتیمزدهده کوروله بیله جکی ایچون ، قومیسوئمز بوجهتی ده اونوتماش ملی صنایع حاضرده دن هانکیلرینک لهنه یکی ویرکی سیستمزده ممتاز و مرجح بر موقع حاضر لاندیغی و یا خود وضعیتک بویه بر حالی حاضر لامغه سبیت ویردیکنی آراشدیرمق ایسته مشدر .

دردنچی درجه ده ، یکی ویرکیر مهم نسبتلرده آغیر اولدینی تقدیرده سرمایه صنعتک شرائط سالفه سی اخلال ایده جکنه واسکی شکل ودرجه لده تمتاع استحصالی قابل بولمیه جفته وموقت زمانلره راجع اوله رق برطایم تردد دوره لری کچیریک ایجاب ایده جکنه بناء ملی سرمایه دن ویاخود ملی سرمایه ملیحق سرمایه لردن بر قسمتک احتیاجی ایه برابر یاخود یالکزجه دیگر ملی اقتصادلره کیدوب برلشمک ایستوب ایستمدیکنی آراشد بر مق ایجاب ایشدر .

اعتراف ایدرزکه ، بوخصوصده کی تدقیقاتک هرجهته تشمیک هنوز زمان مساعد دکلد . چونکه ، هنوز وضعیت توضیح نام ایه توضیح ایتمه مشدر .

فی الحقیقه ، یکی ویرکیرده اوج مهم دوره واردز : برنجی دوره وضع و تقبیلرینه قدر کچن حاضرلق دورهی درکه ، بو زمانده کرک استانبول تجارت اوطه سی وکرک دیگر تورک تجارت اوطه لری ، مملکتیزک علاقه دار بوتون محافل سائر سبله بر اهرم اهنک اوله رق بوخصوصده نقطه نظر لری ، مطالعه لری تخمینه مستنداً اظهار ایشلردر .

بودورک مطالعه لری ، شمه یوق ، ماضیک در سربسته ومکتسب معلومه استاد ایدر وموجود شرائط اقتصادی حسن تحلیل ایدیلر وکافه عوامل یکی قانونلرک موجبانی ایه برار نظر دفته آتیر ایسه ، آتیا تحقیق ایده جک نتایج شیمیدن تخمینی بر صورتده وارایلایلیر .

ایکینجی دورهنک : ایلک سنه تطبیق دورهی اولدینی میدانددر . بونسبه ایلک تجربه دورهی اولدینی ایچون ، شکل ظاهریسی اعتباریه بر نوع فارغشلق وعجمیلک دورهی وجوده کثیرر . بوراده ویرکیری تطبیق ایدنلر ایه مکفین آره سنده مختلف وجهلره تعلق اتمک اوزره ، تحالفلر حاصل اوله بله جکنه کوره ، افکار عامه نی تحلی ایدنلر مطبوعات ایه قونفرلرده بر لرینه مهم درجه ده مضاد فکر وقائدلر سیر ایدریلیر . بز بوکون ایکینجی دوره مالیانی یاشامقده بز . استانبول تجارت اوطه سی ایه اولنک اطرافنده منافع مسلیک لری مدافعه ملی - وطنی منفعتلر ایه تجاری منافی تألیف وظیفه سی ایه مکلف اولانلر بالطبع

ویرکیرک اقتصادی تأثیر لری مطالعه ایدر ایکن ، عمومیتدن اوزافلا شدرق ونخیمیلردن مهما امکان قاجه رق ، صنوف مختلفیه منسوب مکلف لری دیگر ، فکر لری استمزاج ایدر وشرائط حیاتیانی عمومی ویرکیری کوروشلر ایه تحلیل اتمک سایه سنده ده اقطعی قناقلره واصل اوله بیلیرلر . قومیسونکیز ، قونفره هیئت عمومیه سنده اظهار ایدیلن ارزویه بناء بالخاصه بر جوق مکلفنی استماع اتمکی فائدلی بولمش ومختلف صنایع تجاریه واعماله احتیاجاتک شخصی ومسلیک فکر لری آله رق بونلرک قابل حذف وعلاوه اولان اقصادی طوب اصلی نی بوراده استخراج ایه حضور عالیکزه عرض اتمک امکاتی بولمشدر . آتچق ، زمانک عدم کفایه سیه ومشاهنک اغلاق ومشکلاتنه بناء ، وارایلیدیکمز نتیجه لرله ، بوکونه نظر استانبول محیط تجاریسینه عائد وحادثات حاضر دنک روشنه مطابق اولان فقط یارین آزچوق تبدله دوچار اولسی ممکن باشقه محللرجه آریجه تدقیقه لایق وقابل بولان نتیجه لردن عبارتدر :

اوجنچی دوره : ویرکیرک باقاعلری بایقدن اقتصادی تأثیر لری کویستره رک جریانلری قوتلشدردکن صکره تعین ایدن وضعیت مؤثره لری درکه ، دواملی اولتی ومملکتک حیات عمومی اقتصادیه سنده بووضعیتدن قورتیلیم امکان مختنده بولماق یوزندن اکه مہمدربو کا عائد تدقیقات یابیلیم ایچون اوجنچی دوریه بحق کیرمک یعنی ده بر ایکی سنه انتظار اتمک لازمدر . کله جک سنه لرک قونفره لرده مهم موضوع مناقشه اوله جق اولان وانعکاسات اجتماعیسی ایه مملکتیزک صنوف جدیده اجتماعیسینک تأسس وتشکیل ویاخود محکیمته خادم اولاجق اولان احتمالاتی شیمیدک بالطبع روعراهمزدن خارج برافق ایجاب اتمکده در .

بالا واسطه ویرکیر

تورک ویرکی سیستمنده اکه درین انقلاب بایلان ساحه بوراسیدر . چونکه ، آتلی عصرلق اعشار تاریخچه کومولش اولدینی حاده ، تورک شهر خانی وارباب تجارت وصناعی ایه سربست قازانچ احتیاجیه راجع

۷

ایسده، روسه، مرمره ساحلاری ايله داخل شمدو فر کدر کاهلر نده
تر فعل نظر دقي جلب ائتمک باشلا بقی درجه لرددر. مع مافیه،
عمومی طور ارق رفع قبعی جریان عظیمی هنوز باشلامشدر، ده نیله من.
۴ — اعشارک فلقسمی بعض نوع ماللر نیک بیا سه سوق، بونک
استهلاک مرکز لیه نقلی امر نده ماضی به نظر تفاوت تأثیرلر یا بقده
بوحوال اولا کوبلی لهنده و صکره عمومی تجارت لهنده بر نتیجه
اقتصادیه تولید ائتمکددر. اسکی زمانلرده حصادی متعاقب ملترملر
بونک بارلرده کدر کاهلر ذخیره و سائره سوق ایدرلر و بواننده
کوبیلرده بورجاری و سائر احتیاجلری سیله ماللری بازاره کونورلر
ایدی. تور کیده بونک ذخیره نقلیانی اولاری ایکی اوج، نهایت ددرت
ای دوام ایدن ایصنمه لی بر حرکت ایدی و عینی استقامتده بونک
بارنیلر ايله کوچک پارتیلر اضطرابی بر صورنده بازاره جیساقلیق
بوزندن قیائلر قیریلر ایدی. لکن، سته ک اوره سته طوغری ذخیره
نقصانک بیا سه لره تحققی اوزرینه قیائلر عظیم تر فعل کوسر ایدی.
ایشته شیمدی جبری نزل قیائلر اولمه جی کی عظیم تر فعل لره وقوعه
کلیه جک و کوبلی اسکی ماترم ددرلندن فور تولدلی کی، بیا سه لی
اداره و تعقیب ایده بیلک اعتباری ده قازاندلی ایچون الک ابی فأت
زمانلری قوللایه بیا سه جکدر.

بو وضعیت بالخاصه کوبلیک لهنده در؛ چونکه، کوبلی بر کره
سربستدر و صکره کندیسنه الک او یغون زمانلری انتخاب ایده جک
و قیائلر لزوم بر صورنده قیریله جی ایچون، محصوله لایق اولان
قیائلری بولمه مهیا امكن اقدار قازانه بیا سه جکدر. صنعی تدبیرلر ايله
کوبلیک محصوله ده بونک قیمت بولدر مق خصوصده کی هر دلو
ترقیه نه نوسلدن اول ملکتنک کوبلی فأت خصوصده حمایه ایده جک
بونله بر دورر طبعی به کیرمی شایان شکر اندر.

کوبلی لهنه تر اید فأتی نسبة استلزام ایدن وضعیت حاضره می شوبله
جائانلر ایلر ۱ — کوبلی بونک سربستدر. ملترم قیدلرینک
آلنده قالدلی ایچون، کوچک کوچک پارتیلر کوبلی مالی بازاره

۶

اوله ارق بکی دورک الک عصری و برکیلر اوصاف اصلیه سنه من جهة
مالک قازانچ، عمومی و خصوصی استهلاک و برکیلری ايله اونلره تمه
اوله جی بر مقطوع و برکی قولدلی کی موروثات ايله بلا سسی
مکسویانه نور کیده مترقی بر تکلیف احداث واشیبو و برکیلری انعام
واکال ایده جک دولته، ولایاه و نواحی به عائد بکی بر طاقم و برکیلر
تأسیس ایدیلشدر.

اعشارک الفاسی رنائج اقتصادیه سی:

۱ — اعشارک الفاسی آلتی عصردن بری بر نوع اضطراب
اقتصادی و سفالت آلتیه ایکن کوبلی حریت و سربستیسنه
قاووشد بر مشدر. تورک کوبلیسی بوزندن بویه ده حار و سر آزاد
اوله ارق تخمین الک جکی، اکینتی بیا سه جکی و سربستی دائره سنده
مقرض و تجارت و مؤسسات اعتباریه ايله مناسبانده بولمجه ایچون،
قابلیت مفعوره سنی کوسره جکدر.

۲ — بونک ایلک اقتصادی قمره سی: استحصالی مقدار اوجو غالتیق،
نوعاً آتیره مق، و صفاً وقعه بونکستیمکدن عبارتدر که، انعکاسات
تجاریه سی بقدر بواش اولور ایسه اولسون، بونکون اعتباراً تأثیرلری
کوسریمک باشلامشدر، تلقی اولونه بیلر.

۳ — اعشارک الفاسی: ایلک واضح و متبیلر نتیجه سی: طور ارق
قیمتلرنده کوسریمک لازمدر. ایشاک و ساحلی موقعلرده اولان، انسانی
قوتی ریاضی حسابلر ايله معلوم اولان طور اقدرد بونک قیمت بزدن
بره تحول ائتمک اوزره بشده بزدن اون و اون بشده بر درجه سنده
وقوعه کلک لازم و بعض موافق اسباب تجاریه و اقتصادی انضمام ایدر
ایسه طور ارق قیمتلرینک برره مثلی درجه سنده برچوق برلرده آتیه جی
محققدر.

حکومت جمهوریه جی وجوده کتیربان اصلاحات مهمه ک کوبلی
سرمایه قبعی نقطه نظرلندن مهم بر انتفاع اقتصادی به کونور بکی
میدانده در. اسبو تر رفع قیمتله استانبول و جوارنده آتصادی ایدیلکده

۸

دها ابرکن ایندیره بیلیمکده در. ۲ - کوبلی مالک مهم قسمی ماضیه به ملتزم و توابی اضطرار لری یوزندن حصاد ابله برارلندن جغافرق اضطرارنده ابلکن، بوکون بوندن قورتولمشر. ۳ - ملتزم مالی کوبلی مالنه رقیب ایدی؛ کوچک بار تیلر اوزمانک بو یوک تجاری و تشکیلاتی طرفندن مظهر الفغات اولماز ایدی، حالبوکه، بوکون بالخاصه ذخیره جیلک تجاری شکل اجرایی اعتباریله یکی بر دوره کیردیکي ایلچون، کوبلیلر ماللری ابله آراقمده و آرقه لرندن قوشولمقده در.

ایشته، بوسیلر مملکتیمز ذخیره و سایر محصولات تریایه بیاسنده یکی موازنه شرط لری تأسیس ایش و بوموازنه اول بول کوبلیک لهنه اولدینی ایلچون، عینی مقدار مالک مقابلنده اسکی سنه لره نظراً کوبلیک الّه ده فاضله پاره کیرمکه، تعیر آخر ابله مال ده فاضله پاره اتمکه باشلامش و یا خود ضعیف، اورنه حاللی و قوی کوبلیلر دن هیچ برنک مالنی ده کر قیائی و برله رک آلفی امکانک قالدینی بوکون کورولمکده بولمشر.

اسکی ملتزم و ذخیره جیلر دن بر چونک یکی سر بسی دایره سنده ایشی تماماً تجارت لره دو کدیکی نظردق و منویقی جالدر. بوصف یکی تورک بورژوازیسک اساس لری یکی تلقیر له کوره قورقمده و بونلرک کوبلی به قارشی مقرض و ضعیف لری ده ده کشمک اوزره اولدیندن، تجارت ابله تورک کوبلیسی و مستحصلین زراعی می آره سنده کی مناسبت مستحصل و سار سکاری حال طبیعی سه کیرمکده در.

بو حاله کوره، سنه لر توالی ایتدیکه، تورک کوبلیری موخر ماللری بولونان و قیم عظیمه تصرفیه مالک اولان انبارلر حاله کله جکدر.

۵ - کرک زراعت عادیه و کرک حیوان بشد بر مک و توابی کی ایشلر، کیرمک اوزره بولونیدیه، زکی دوره به نظراً، ده فاضله سرمایه تخصیص و مساعی صرف اتمکه مساعد بر زمین اقتصادی اولمقده در. وضعیتی تجربه و امتحان اتمک اوزره مملکتیمزک سرمایه دارلر دن بعض کیمسه لر ابله متشبین اجیدین بعضیلر نیک بومقصد ابله بر هاقم سرمایه غرومانلری وجوده کتیرمک ایشدک لری و طالع لری تجربه

۹

ایتمک یتیده اولدق لری کورمه مک ممکن دکادر. اورنه بو یوک مقباده جفتجیلک، بئرجیلک، سودجیلک و اودونجیلک یاغق اوزره اورنه اناطولیده بعض تشبیلر ظهور ایتمشر. یکی ویرکیلر ابله بونلرک وضعیتی علاقه داردر.

۶ - مملکتیمز ده باموق ساحسی کیشله مکده، تونون ساحسی ابله فدیق ساحسی یکی طور اقلر قازانمقده در. داخلی احتیاجی استیفا اتمک و وظیفه سی ده ابله ادا که باشلامش اولان مهم زراعی منطقه لر، ایشلنمین طور اقلر یی ده حیوات ایلچون قیلانمقده جالیمقده در. اعشارک الفاسی بالخاصه زراعی فعالیتی قورتاریشلی یاغقه باشلادینی ایلچون، بو حرکتک عمومیشمی طبیعی در. نقدی سرمایه نقصانی تلاقی و حیوان و آلات زراعیلرک تدارکی تورک تجاری طرفندن تمیل و بو حرکت دولته تشویق و تشجیع ایدیلجه، هنوز عمومیشمین بو حرکتک عمومی و ملی بر زراعی قیلاده، شکل و حاله انقلاب ایدیکي میدانه در.

۷ - اعشارک الفاسی یوزندن اورنه و بو یوک جفتجیلک دونه نظراً ده مؤثر، حسابی و قورتاریشلی عصری و سائلط ابله تجیز ایتمکه اولدینق و کندنی ایشی کندنی امکی و فطائی ابله کوردیکه شاهد اولمقده تر.

استانبول منطقه سی ابله برار ساحلی منطقه لر مزده و بالخاصه شعدوفر کذرکاه بر مزده و برکی تبدلانی ابله علاقه دار اوله رق کوریلن بو حاده لر بزه کورسیرورکه، مملکتیمز اهسته اهسته ایلر یلمک اوزره اولاً ده فاضله و واسع ساحله طوغری زراعی ایلر یلمک بوزر؛ ثانیاً، ده قورتاریشلی بر زراعت دوره سه کیرمکده در.

ثالثاً: ده فاضله مقدارده محصول ادراک ایدیمور و بونلر ماضیه به نظراً ده نفیس اولمقده استعداد کورسیردیکدن فی الاصل ملی ده فاضله زیاده پاره ایدیمور. رابعاً: کوبلی مالی اسکسی کی حصادی متعاقب تماماً کوبلیک الدن بالاضطرار جیمه دینی و بیاسه بی کوبلی پیدری عدالاندر دینی ایلچون، مالنه تجارت دخی ده ابله قیائلر بولوبور.

۱۰

بوتون بوفاده لنده تورک کوبلرینه طوغری عصر بیلکک ویک بر
ذهبت اقتصادیه و تجاریه بک فعلاً کورتورولمکده اولدیفنه و کوبلنک
بوندن استفاده ایدیه بیلیمسی تأمین ایدیلدیکنه دلالت ایدر. کوی
استحصال سیستمی بوتون اجهزه سی، وسائلی ایه تشکیل اتمکده
ودها سربست استحصال اتمک ودها قولای سرمایه بولوق، دها ایا
زمانلرده بیا سله اتمک و مالی اندیرمک قوتی قازانان تورک کوبلیسی
کندیسینی سربست و سمر آزاد کوردلکن ماعدا، یوزده قاجاره قدر
کیندیکی بیلیم و یلغصا صافی قازانچک هبسنه یاقین بر قسیمی آلان
واونی متصل ملزمه و شهرلی به بورجلی پایان اعشاردن ده قورونلوجیه،
تورک کوبلیسی زنگین اولمه نامزد کوروئمکده در. تورک کوبلیسنک
زنگین اولوب اولمه یجینی اون سنه ایچنده بلی اوله جقدر. معنای
خاص ایه تورک کوبلیسی زنگین اولمه ماسه بیه رفاهی یوکسه لچک
وماضی به نظراً دها مهم بر مسمتک کنه لسی وجوده کتیره چک و هله
اعشارک العالی سبیلله وضع ایدیلن و شهر لیره بدایه یوکلن و برکیلرک،
بالخاصه استیلاک و برکیلرک انعکاسی طریقله کل اغیرلقلری تورک
کوبلیسی هیچ حس اتمه لک اوموزلنده طاشیه جقدر.

خطره: [کله چک سنه لر اراضی و برکیسی ضمیمه لرنک تطبیقی
تحقیق ایدنجیه کوبلنک حالی بوسه دل زیاده کوجه چکی اونودولمالیدر.]

قازانچ برکیسی:

حکومت جمهوریه اعشارک العاسدن متولد اولان بوشلنی طولدرمق
اوزده، تورک و برکی سیستمده عمومی وجدی تحولات وجوده
کیرمک اضطرارنده قالدیقی زمان، یاهجینی اصلاحاتی بر طرفدن
خزیننه مالیه لک بوشلنی طولدرمغه خادم بر صورتده یایدیقی کی، بر
طرفندن ده و برکی سیستمده عصری تلقیلری نظر دقه المله عزم ایتش
وقازانچ و برکیسی بر صورتده میدانه چیقمشدر.

بو و برکی روحی اعتباریه، آوروپالیرک ایراد و برکیسی رولی
ایغایه نامزددر. فی الحقیقه: بو و برکیده هان هان عمومی قازانچلری

۱۱

ایچنه آلمه جالیشیق و نورکیده باشابوب قازانان کیمسه لک کافه
مکسوباتی طوغریدن طوغری به بو و برکی به تابع طومق اوزومسی
کورتورولمکده در. لکن، واضع قانون هوز زمانک کلدیکی ظن
ایدرک بوراده تماماً رادیکال طاورا نامش و اقتباس ایدیلکی قانونلرک
برجوق جائی و لزومی نقطه لری اهل و قازانچ قانونی ساده جه اسکی
تمتع قانونیه نظراً بر نسخه مکمله خاله ایصال ایه اکثفا المشد.

و برکی تأثیر اقتصادی نقطه نظرندن: واضع قانونک نقطه
نظریه مطابق بر تأثیر اجرا اتمک نامزددر. واضع قانونک: هرکسبک
حقیقی و مستحق ایرادیندن، یعنی صافی قازانچندن بر حصه افراز اتمک
بیتده در. واضع قانون: هر قازانچ صاحبک خاله کوره، کندیسنده
و برکی یوکی قانق اوزده بو و برکی وضع اتمکده در. قازانچ و برکی
معتدل اولدقلری و حقیقی، صافی قازانچ محمول قیلدقلری قیدبره:
مکلفینه بار اولورلر و غیره کیمسه لره معامله تجاریه لری بوزندن قیل
و دور ایدیلر مزر.

و برکی نسبی مأمورین و مستخدمینده ۳-۴ دن باشلابرق صنوف
تجاریه ده ۳۰۰۰ لیرادن صکره ۶٪ دن باشلابرق نفی کورسرتیک و الی
بیک لیرالک فقهده کی یو یو کورادور قازانچلردن ۱۴٪ در حصه بر حصه
افراز ایدیلکی ایچون، آشیری اغیر و تجاریه تأثیر اقتصادی ایغایه مقدر
بر نسبت تلقی اولونه ماز. بو نقطه نظر ماز، اسکی اعشار و برکیسی
تلقی ایه مقایسه یایدیفنه کورده در. و برکی قانونک اقتباس ایدیلدیکی
ملککلرده بونسبت بر آزا دها خفیف و لکن اواره لرده کی وضعتده
دیگر بر طاقم و برکیلر ایه اغیرلاشمه مایلد.

و برکیک نوجهی: فی الاصل کار موجودیتی حاله نظراً قبول
ایدیش اولدیجی ایچون، بیانشامه و برمه مجبور و بونی بحق ایغایه
مقدر و خواهشکر اولان ملکتمز مکلفینی اقتصاداً بو و برکیک
یو کندن هیچ بر صورتده مشکی اولاماز. اسکی و برکیلر فاساً بو و برکی
نسبی اولدنجی یوکسکدر و شهرلی کاسبلری اوروپا ملککلری
مکلفینه و برکی مواجهه سنده بولونی نقطه نظرندن بکره نمکده در.

۱۲

تورک مملکتی هر ساجده غربیلره بکره دیکی و بوتشابه و تانلک فائده. لر بی اقتطاف ابدیکی کی، بونک ضروریات و نتایجی ده عیناً قبول اتمکده ذمه. قدر تردد ابدیله لازم اولدیغی اچوندر که، کرک وطنی احتیاج و ضرورتلری شخصاً مدرک اولان مکلفلر و کرک صنوف مختلفه تجاریه بووریکک فی الاصل آغیرلندن اصلاشکایت ابدیجک بر سبب و محل بوله مامشلدرد.

قازانچ و برکسندہ اقتصادی آغیرلیق و تاثیر خربانه اجراسی امکانلرینه مستند اشکایت اولماقده وار، عدالتک نمایه بوراده تأمین اولوبه میجغه عائد ابدیشله موجود و بوده بیاننامه سیستمنده اساساً مکلفینک قابلیت، اقتدار قضائی، وطنه مربوطیت، وظیفه حسنی و ناموسکارانه حرکت احتیاجی نقطه نظرندن خزینته مک بکله دیکی درستی به نائل اولوبه جنی ظن و تخمینلرینه مستنددر. مکلفین رسوبه، تلقی و عفت و ناموسده بولوسلر و خزینتی اغفال اعتباری ابله مهارت، لاقیدی، هوسده بر عارده اولسلر ابدی، بوشکایتلر ابله ابدیشله رده لزوم و امکان قالدیجی ابدی. مسئله مک بوجهی بر عدالت مسئله سی اولدیغی و بونک اقتصادی تاثیر مکلفلر آره سندن بر نوع متفاوت رقابت شرائطی الله اتمک دیمک بولدیغی اچون، بزی بالواسطه علاقه دار اتمکده و مسئله بالکزر اوجهندن تدقیق استلزام اتمکده در. عینی درجه و قوتده اولدیغی حالده، بری قازانچک ٪ ۱۵ بی ورر ابلکن، دیگر قازانچک ٪ ۵-۶ سی بيله و برمین مؤسسه تجاریه مک رفیده قارشى ممتاز موقعده قالدیجی شمه دن وارسته، بویه بروضیتده مملکتده صنوف تجاریه بی دوشو ندیره جک مقدارلره بالغ اوله جنی حقدن کی ابدیشله لر تحقق ایتسه بوحالک اختلا. لکارانه تلقی اوله جی طبیی ایتده، بر طرفندن خزینته ماله مک کوندن کونه دها ای تریه احضار ابدیجکی مأمورلری حرکت کتیره جکی کی، بر طرفندن ده صنوف مختلفه تجاریه مثاللرینک وظیفه لر بی ادراک ابدرک، مملکتده ظهوری ملحوظ اولان بواقضادی - مالی انارشینک اوکته جکک چالیشجی و دیگر جهندن عمومی سوبه ملیه و اخلاقی مک بوسکله رک، سواستعماللر دن اجتنابه خلقی و عمومیتله مکلفنی دعوت و ادا

۱۳

ایلمیجکی ده اوتودولاملیدر. بناء علیه، وجدانلری تطمین ابدیجک درجه ده نام برورکی عدالتی الله ابدیه سبيله اقتصادی تخرب و سوه تاثیرلره مساعد حاللر میدان بر اقلیمه جغه اولسون ایتایلمق قابل قازانچ و برکسک قنا رقابت شرائطی تولید ابدیجکی شمه و تخمینلری جرحه لاقدر.

قازانچ و برکسندہ الک زیاده اقتصاداً قورقوله جی اولان وضعیت بیاننامه و بریمک غیر مقتدر تلقی ابدیلن و وضعیتلری کندیلرندن بیاننامه ایتسه مک امکان بر اقلیمندن، قازانچلری مطرحی ثابت اساسلره و قریبته ظاهرلره استاد ایتدیریلن مکلفینک حاللری در. بویلر ده عذالساب و برکی نسبتی دها متفاوت درجه رده شخصدن شخصه ده کیشه جک و رقابت شرائطی بوراده دها بونک تخلف کوستره جکدر. بالخاصه ایشلری بوزوق کیدن و هنوز ایشلره باشلایان مؤسسه لر ابله عمر قتلرک اولادند دیگر مجرب و اسکبلره نظراً و برکی بونک دها فضله محسوس اولاقدر.

قازانچ و برکسی داخلنده بولونان عنوان خرجی، رخصتیه سی صورتنده تظاهر ابدن مقطوع شماره کلنجه، بونلر اقتصادی تاثیر عظیم اجراسه مستعد اولادقوی کی، اساساً اصللرینه ملتحق و حکم اعتباریه اورابه تابعدر.

قازانچ و برکسندہ متحقق حاصلات صافیه اساس اولدینه کوره، منابع کسبه احتیاجاتک حاصلات صافیه لر بی حساب اتمک اعتباریه آره لر نه تفاوت یابدیرامق اقضا ابدر. آتویم شریکتر اچون مصارف عمومی حسابلرینه داخل و کار و ضرر حسابنه آتمی مجاز اولان مصرف و یا محتمل ضرر و یا مشکوک مطلوبلر ابله کسبلرک انتظام دوامی تأمین خادم اولان هر نوع سغورطه مصرفلرینک احتیاطلرینک قبول ایدیشی اشبو مساوات و عدالتی تألیس اتمک اعتباریه ضروری تلقی اولونور. بویکیت فی الاصل و برکدن عفو اتمک اولوب، کله جک سله رده و برکلی تأجل و حقیقی مطرحی تحری دیمکدر. ایتسه، سربست مسالک احتیاجاتک معقول و شیطی سهل اولان بر مقدارده

۱۴

سیغورطه لرینک مصارف مبانیه ادخال و هرنوع مؤسسات تجاریه
سرمایه و معامله مقدارلری ایه متناسب بر احتیاط تشکیله موافقت
ایدیسی مقتضیدر .

مناهل و افراد عالمیه سی متعدد و تحصیل دوره سنده اولادی
موجود اولان قازانچ اصحابی حقدیه سهل التسلیق بعض آثار شفقت
و حایه وارددکه ، مثال قانونلرک هیسنده بر طومش ایکن ، تورک
قازانچ قانوننده بونلرک نه ایچون بر بولدیغنی آکلامق ممکن دکلدر .
بیانامه لره مربوط بولانچو و کار و ضرر حسابلری محتویاتنک
ماده محافظه و اخفاسنه مدار اوله جق تشکیلاتک خزیننه مالیجه
اکال و تأمین ایه تجارک اندیشه لری ازاله و وجودلری قسماً نظمین
اولومق اخذی سبیل اولان ندایدردن اولسه کر کدر .

مقطع برکی :

اراضی ، مسقات و قازانچ و برکیلردن برینه تابع اولان مکلفین ،
سنوی ۱۰۱ غرضدن زیاده و برکی و برکیلرینه نظراً اشبو و برکیلرینک
حاصل مجموعه نظراً آله جقاری الی صنفدن برینه داخل اوله جق
یاریم لیرادن اعتباراً باشلایان و صنفه کوره ثابت بروضیت اکتساب
ابدن مقطوع و برکی ابلده مکلف قبله مقده درلر . اشبو و برکی نوعاً
برصنف و برکیسیدر و و برکیلرک و برکیسی شکنده نعلی ایتمکده در .
ثابت بر هاهیتی حائز اولدیغنه و و برکیلر حاصل مجموعی بوکسلدیجه
صنفه عائد و برکیده مهم تراید کورولمیدیجه کوره ، اشبو و برکی متدی
بر تکلیف صنفدر . تورکیده اراضی ، مسقات اعتباریه علی طریق
الاشترک تصرف ایدیلن موضوعاتک کثرتی و طایغینقلی بوزندن ،
بو و برکیلرک مکلفلری مهم بر مقدارده بالغ اوله جق و و برکی بو بولک
شهرلرده بوکی اعتباریه اهمیتسز تلقی ایدیلک ایجاب ایدر ایکن ، کویلرده
و کوچک قصبه لرده اولدیجه مزعج و حتی آغیر تلقی اولونه جقددر .
خزیننه بر قایچ میلیون لیرا و برمیسی ممکن اولان بو و برکیلرک
آریجه مستقبل بیانامه به نالی اولوشی ، و برکیلرک و برکیسی ، شکنده اولان

۱۵

بونکلیفانک ازاجاتی آتیرمغه وسیله اولقدیه و وجهته برکسر منضم
حاله انقلابی امید و تمنی ایتک لازم اولان و برکی اقتصاداً بعض طبقه لره
بوکی آغیرجه حس ایتدیرمکده ایسه ده ، عکس ایتدیریه بیلمیسی قابل
اولدیغنه نظراً بالواسطه و برکی وضعده واضع قانونک اوردیغنه نام
مطابق و و برکی اوله جق مقطوع و برکی قبول ایتک و اقتصاداً تأثیرلری
ارامقدن صرف نظر ایتک موافق اولور .

(بالواسطه و برکیلر)

عمومی و خصوصی اسهلاک و برکیلری :

اعشارک العاسدن متولد اولان بوشانی طولدرمق اگر قازانچ و مقطوع
و برکیلر ایه مسقات و اراضی و برکیسی ضائم معتدله سی و حیوانلادن
آلان صایم و برکیسی حاصلات متزایدیه سی ایه تلافی اولونه بیله ایدی ،
تورک واضع قانونک بویه و و برکی به مراجعت ایتک ایتدیرچی خاطر
کله مز ایدی . لیکن ، احتیاج و ارادیدی باشقه ملک شترده «ایش بکونی»
و برکیسی اسمنی آلان chiffre d'affaires و برکیسی بژده «اسهلاک
و برکیلری» نام غریبی ایه حیات مالی مزه ادخال ایدیلدی .

بونلردن عمومی اسهلاک و برکیسی «دور تجاریلر» ایه هرنوع
اعمالات و تعمیرات و تعهداندکی «مساعی قیمتی» استادگاه بایه رقی طرح
ایدیلن و مستهلکی شخصاً ارامغه قلفیشان و و برکیلر . مکلف قانوناً
و اصلاً مستهلکدر و لیکن ، استیفائی متوسطر واسطه سیه و قوعه کجکده
و هیچ بر ملک شنده تطبیق ایدیلش بر اصول اولق اوزره ، بول الصافی
طریقله اکثر وارداتی حیایت اولونمقده در .

خصوصی اسهلاک و برکیسی ، ده محدود محارده اولق و برنوع
تکلیفاندن معذور اولان اسملاکات غداییه ایه لذلک مختلفه سبب تکلیف
اولق اوزره وضع اولونمقده و نسبی بوسیله درجه تابع و وضیعت و حالک
مساعده سی ایه متناسباً متزاید بولونمقده در .

هنوز مکلفینی بوقدر چوق زمان ، مکاتیر ایه بر سنده میلارلر ایه

استحصال و داخله استهلاك ايدیلن اتمه ۴ - مواد ابتدائیه سی خارجدن ایدیلن مواد ابتدائیه سی هم داخلدن ندرک قابل و هم خارجدن جایی ممکن اولان اتمه معموله .

ادخلات اتمه سی : ادخلات اتمه سی ایچده، استهلاك و برکسی تزیادی و دورلرک تعاقبی بوزندن بولک ترفی سبيله، سوروی مهم نسبتدرده طوران و یاخود ادخلندن تاماً فراغت ایدیلن هیچ برماله تصادف ایدیلنمکدهدر . بوزندن شو نتیجایی استخرج ایتمک امکان حاصل اولمیشدر .

ادخلات اتمه سی اکثریتیه تزیاد فایه نائل اولمده و مستهلک طوغری و برکینک دوری قابل بولمقدهدر .

لکن، حال طبعیده ادخلات تجاری ایه اولنرک مستهلک طوغری کیدیلر ایکن کیدیلرینه توسط اجرا ایدن اورنه تجارک اورنیه سپارشلری آلامقده و دیگر جتدن آطاولنک ایچریلندن طلب و سپارش اسکی درجه سنده شدنی بولمقدهدر . ملکینک بولکون کچیردیکی دور کولینک، شهرلنک محتاج اولدیلنی برچوق حاضر اتمه ایه برار یاری سرمایه کی فوللاسه جوق اولان کوچک آلات و ادواتی مهم درجه درده آتریمعه مساعد اولان برنجیز حاضر لانه دوردر . تجار خارجدن ادخال استدی و سهولکله تأدیسه کندیلنی مقتدر کوردهیلدیکی اموال متزایده مواجهه سنده کورمدهکجه، وضعیتنی تجاری امین کورمک ایسته میه جکی ایچون، ادخلات تجاری و اولنرک پیکاری اولان متوسطلر وضعیتدن نمون دکالردر . ادخلات جریاننک انکشافی اوکجه و برکینک کیندیکه بولکسان مانعه کی چقمامسی تأمین ایچون، بولخصوصده اورنده کی متوسطلرک و قابلیتسرلرینی قالدیرمی و جوق مساعد اولان محللرده بولک تجار طرفندن شعبلر وجوده کیتیرمک، برکی بولک تخفیفه مدار اولور . هرورکی کی استهلاك و برکسی ده، مؤسسه لری توسیع و یاخود ده دار دایره لره حصر ایتمک بربب مؤثر اولدیلندن، ادخلات تجارینک بوجهنلری

مقداره بالغ کوچکی، بولکلی استهلاك کانه نقیب ایتمک امکاتی مالیه نقیبی بهایشه برلرده ونده زده حاضر لاندیلنی حالده، قونولان عمومی و خصوصی استهلاك و برکینک موجب اولدیلنی زدد و اندیشه لری ایه شکایتلر صایلاماز و قولای قولای ده تلخیص اولوناماز . ایحق بزى علاقه دار ایدن مشبه بولرکینک صرف اقتصادی تأثیری اولوق اعتباریه، بزساحه مزى سهولکله دارالتایلیرز .

۱ - استهلاك و برکلیری بوزندن هر نوع اتمه و اشایی مبرمه و غیر مبرمه استهلاك و اشترایی آلامشدر . ملکینک آلیش و بریش حرکنده موجود اولان و هر صنفه آز جوق طوغریلر طوغرییه و یا طولایسبه سربایت ایدن نسی طوغریلوق، ایسته بولرکینک اول بول نتیجه سیدر . بولطوغریلوق برمدت صوکر بلکله آزاله رق قالدیه جوق و مستهلکین ایه برار صایجیلر و بولنرک اوزرنده مراقبه وظیفه سی ایفا ایدن ماکه مک حرکتنری انظام قازانه جوق و مع مافیه برر استهلاك و برکلیرینک فروخت و اشترایی تأخیر، تعویق، مقدار معادلانی تزییل اعتباریه حصوله کیتیردکلی نتیجه وسطه ارتق کسب قطعیت ایدجکی ایچون، او حال زم ایچون مؤسس یکی نورمال بروضعت تلق اولونه جقدر . اعتراف ایتمک اضطرارنده نرکه، استهلاك و برکلیری قانونک چققدیلنی ظن ایدیلدیکی کی اقتصادی وضعیتنی فلجه اوغرا دا جقدر . قورقورلری تحقیق ایتمش و فضله قورقورلرک اندیشه لری براز تخفیف ایتمشدر .

۲ - استهلاك و برکلیری علی العموم اموال و اتمه مک هر دفعه تداولده آلدیلنی ایچون، استئنا ایدیلن ساحلر خارج، صاییش بدللرینک و برکی نسبتدن براز ده افضله آرمقه تمایل کوسرتدیکی و اکثر اتمه ده ترفع تمایلنک کیدیلنی محافظه به چالشدیلنی و بناء علیه، و برکینرک مستهلکله طوغری کینمک بولک بر استعداد کوسرتدیکی نظر دقتی جالیدر .

بولخصوصده اتمه تجاریه بی مختلف قسملره آیریمق اقتضا ایدر:

۱ - ادخلات اتمه سی ۲ - اخراجات اتمه سی ۳ - داخله

اهمیت در پیش آید که گری کور و مکرده و مع مافیه کرک استانبول و کرک از مبر تجارت مؤسسه لرجه، استهلاک و بر کیری یوزدن ملکیت داخله متعدد شعبه لر وجوده کترین و سمر عتله حرکه کلن مؤسسه لر کور و مکرده در. وضعت کسب قطعیت ایدر و ویر کیرده تعدیلات وجوده کیه چکنه قناعت حصوله کلبا ایه: بعض مصرف فدا کار تقاریرنه کیریشیه کرک صوک مستهلکله طوغری بر آدم ده یاقین اولوق اوزره شعبه جیلکه اهمیت و بر به چکی و بناء علیه، کوچوک متوسطار عتله در حرکت تجاربه اوله جفی محققدر. بو وضعت ملکیتک عمومی سیای اقتصاد ایدرین تبدیل ایدرین و تورک ملی اقتصادی ایچون بر ضرر محضده تاقی اولونه ماز. لکن، بوراده بر شرطی اونو تمامق لازمدر. اوده بکی حصوله کلن شعبه جیلک تمایلی حقیقه زائد بعض مصرفی مقصده خدمت ایدر و طولانیسیله و برکی یوکی درجه سنده مستهلکیتی منفعتدار ایدرجه چک بر نفع اقتصادی به سبب و بر ایه.

بو یوکل مایه فاطوره ایه تخافیه و دیر جیلک ایه بوکا مقاس اوله جفی شعبات تجاربه ده کوچوک متوسطارک نسبی بر تضیق دالفا سینه متوجه حرکته کرک قولای موفق اوله جفی والدر تشبیرک اوره ردن قالدیریه بیله چکی بیاسه مزده ظن و تخمین ایدر کیده در. اگر بو تخمین تحقق ایدر ایه: ادخالات اتمه سنک کتر یسنده، و برکی مستهلکینه طوغری عیناً انعکاس ایدرجه چک و تجارت حلقه لر ازالیه رقی، و برکی اقتصاداً مهم رمؤز اوله جفی، دیمک اولور.

آنحق، صوک مستهلکین اولان کولینک و کوچوک شهر لیلرک استهلاک قابیلیت بر طرفدن ارتماز و یا خود آرتسه بیله یا محرومیت قبولی و یا خود باشقه اتمه ملک قامه می و یا خود مجادله جیلک حسنک ماسی یوزدن بو خصوصده کری به طوغری قیات رفعا بری اتمه چک بر جریان و وضعت حاصل اولور ایه: بو یوکل طوبد انجی و یا ادخال انجی تحارک ضرردن وقایه می و برکی بو کندن ولو بر قسنى اولسون اوزرینه آلفدن اجتنابی سببیه، استهلاک و بر کیری کوچوک و اوره متوسطارک اوزرنده ایدرینجی بر توزعه دوچار اولوق ایجاب ایدر. شهر مزک کوچوک اصنافک

عمومیتله حسابلاری بو مرکزده در و قناعتلری استهلاک و بر کیریدن بر قسمنک کندی اوزرلرنده قالدینی طرزنده در.

اخراجات اتمه می:

بوراده ایلک اول خاطره کلن: هر دور تجاربه استفا ایدلین یوزده لر اوسته قونه قونه فیاثلر مادامک آرتقده در، اتمه اجنبیلر طرفدن یونارک اوده می طبیی اولوق لازمدر. تورک مستهلکیری کیم بیلیر، نه قدر اجنبی و بر کیری علی طریق الانعکاس اوده مکرده در، بو حاله کوره، اخراجات اتمه می واسطه سیله مهم بر مقدار استهلاک و بر کیر مزک اجنبی مستهلکله طرفدن اوده می مستعدمیدر؟

وضعت حاضرده بی شوبله خلاصه ایدر بیلیر:

هر زمان تورک توتون، فندق، اوزوم، انجیری ایه آقون، بالاموط، باوق و دروسی و مواد ابتدائی معدنی و سائر سنک جهان بیاسه سنده موقی کندیسنه فیاثلری تثبیت اتمک اعتباریه حاکم و موقی تأمین ایدر و اتمشدر. اشبو اتمه اوزرینه یوکلن و بر کیرده ماللر ایه برار سور و کله سور و کله اجنبی مستهلکله اول بول تجار و فایز قورورلرک طبیعه صیرتله بیله یوکلن بیلیر. لکن، بوراده بر دقیقه توقفه لزوم واردر:

جهانده هیچ برنامز یوقدر که، بلا قید و شرط قیات حاکمیته رقیسز اوله رقی، مالک اوله بیلسین.

صوکر، چوق فیسلر بری بشد بر دیمک اخراجات اتمه مزک الک قدر تیلری مواجهه سنده بیله بی امان رقیلر قارشوسنده بولمقده ز. مختلف وسیله لر ایه قونفره هیئت عمومیه سنده مذاکره و مناقشه ایدلش اولدینی وجهه، تورک اخراجات اتمه سنک قناعتی، خصائص مرغوبه مالکیتی و حتی اهویتی مطلق بر رقابت قاهره اسبابه مالک ایدر، تشکیلات تجاربه قناتی، ملی و بورلر ایه و ملی متوسطار ایه ماللر مزک سور و ماسی و آرقدن تورک ماللری قونه ایدرجه قوه دیمک بوله. ماسی و صایشلر مزک برارده اجنبی مشربله قوه دی ایه صانیلاماسی

وضعیتى کونولشد بر مکده و تورک ماللرىنىک فائىتى براز قير مقدمه در. ايشته ، بونلر دلالت ايدر واجيندلىک تورک ماللى آلبر ايکن خارجده دکل ، داخده بيله ايجقندن دالما استهلاک و برکيلونى اوزلرینه آلمه جقلىرى بيان و بونده اصرارى و بالتليجه موفقيتلىرى کوستر برکه، تورکلر ايجون ، بوکون اجنى بياسلره کندى و برکى بولگىرى عکس ايتد بر مک چوق کوچدر ؛ غير ممکن دکلدر . فقط ، ايجه مهارت و نفاستلره متوققدر .

اخراجات اتمه سنده اصل مستحصللرک استهلاک و برکيلرى امرنده کى وضعيتى اى قاورانيلمدجقه ، استهلاک و برکيلرىک زده لوده و کيلارک اوزلرنده قالدني آکلا شيلا ماز .

توتون ، فندق ، آفيون ، اوزوم و انجير ايج اخراجات اتمه سنى مستحصللرى ، ماللرىک اوزرینه بيله چک و عدد دوره کوره آرته جق اولان و برکيلرى قبول ايدوب اتمه مده وضعيتلى نه در ؟

خارجى بياسه ده کى بين الملل فائتيره و محل استحصالدن اجنى بياسلره جيقنجه قدر خيبر بيله چک دور لوده اوده نه چک و برکى حاصل مجموعه مساوى بر مقدارده جفتجبدنده اکر تيزيل فائيه موافقت استحصال ايديله بياسه : بونک معناسى رجى رانکاس حصوله کتير مک و مستهلاک برينه مستحصله و برکيلرى بولکلنک ديمکدر .

اکثر بوبولک تجاره و از دورلر ياهرق ماللرىنى آلوب اجنى بيا - سله سوق ايديله بيان مکلفله کوره :

بوکون کرک توتونده و کرک آفيون ايله فندق و درى وساژده و برکيلرک ايم مهم قسمتى - تمامى دکل - مستحصل بولکلنکده در . چونکه تجار ، هله حسابلرى اى بايان ، استحصال محللرنده متعدد شېبکلره مالک اولان تجار جهان فائتلىرى و و برکى حمله لر بى - نقليلرى وساژدى ايجدن ايجيه مکملآ حساب اتمکده و بولکلرک يا تمامى و يا خود اک بوبولک قسمتى مستحصله بولکلنکده ، ايجى اولما مقده در . مستحصله کلنجه ، ضفى ، بورجلى اولوشى ، اولدن باغلانوشى و مشريستى قيرماق ارزوسى بوزندن ، اکتر يا بولکاموافت

اتمکده و بالکتر جهان بياسه سى فائتلى براز مساعد ايسه ، چکن سندن دهافضل بربدل ايله ماللى صاهيلديکى تقد رده اشيوموفيتندن نمون اولقمده و و برکى بولکلندن مهم اقسامتى اوزرینه ايدىندن بى خبر کور و نمکده در .

استهلاک و برکيلرىک اخراجات اتمه سنده مستحصل طرفدن بالموافقه قبولى اخراجاچى تجارک اهليت و قدرنى و مستحصللرک ضفى ايله مناسبا وقوعه کليور و جهان بياسه سنىک فائتله کى وضعيتى مسئلې بى براز اشکال و يا خود تسهيل ايدىور .

بوحالده ده دار رساجه کيره بيلير :

مثلا ، بوسنه توتون محصولى فائ اعتباريله ، جهان بياسه سنده مهم عرض ياتمه و فائتلى قيرايملک نقطه نظرندن بزه شدتلى بر رقابت اجرا اتمکده رقييلر بىزک اقتدارلرى بوقدر . فائت بولکلنک مبال و کوليلنک وضيق و برکيلردن برقسمنک رقييلر بىز طرفدن قبول ايديله سنى تسهيله خادمدر . مع مافيه : و برکى بولکى تجاره اوزرینه ايله جق ، بلنک اجيلره عکس ايتد بيله چکلدر .

فندق محصولى ده توتون ايله عبنى درجه ده در .

آفيون توتوندن دهافى موقعده در ، چونکه ايجى مهم آفيون رقيينک جهان بياسه سنده مهم عرضلرى بوسنه بوقدر .

اوزوم و انجير ايله آو دريلرى قوزه و اپک و مواد ابتدائيه ساژده دن يايغ ، قشک اوره و ضعيتده درلر . بونلرک مستحصللرى ايله اوره متوسطلرىک اوزلرنده مهم درجه ده و برکى بولکى قاله بيلمى قابلد .

چکريدکمز سنه مهم اخراجات اتمه سنىک سهولته فائتلىرى بوليله کلرى رسنه اولدينى ايجون ، و برکينک سهولته پارچه لاندني ، قايدىنى مستحصله مهم کرى العکاسى يايدينى نظر دقتى جالدر . کله چک سله رده بوليه اولور ايسه : استهلاک و برکولرىک استحصالى تخديد و اشکال ايديله چک ماهيت تجاره بيله مالک بر تاثير ايقاع اتمه سى دائره امکانه کيره در .

كره ادخاله امتعه سنده و كره اخراجات امتعه سنده اوره
متوسطلری قالدیراق، وریکی بو کندن استفاده ایدیلسی اقتصاداً بر
ضرورت اولدینی کی، امکان تحقیق اولونجه، ملی اقتصاد جهازمزه
بر طرفندن ده تکمله مساعده بخش ایدجکی ایچون بحق آرزو اولونور.
فقط بوراده بر قطفه فوق العاده جالب دقتدر.

ادخاله امتعه سنده بالذات اجیدلرک شعبه جیلکه کیمکچالیشملری
هیچ آرزو ایدیلجکی کی، اخراجات امتعه مزده کذلک بالذات
اجیدلرک ملکتمزه کهرک نابدایت استحصاله قدر فعالیتلری تشمیل
ایتلری وشعبه جیلکی بو صورته برلی تجارمز علمنده اونلرک تطبیق
ایتلری فوق العاده مضردر. واقعا تورک مؤسسات تجاریه سنک نام
برادرلک تجاری ایله تشکیلات مکمله یاهمدینی و اخراجات شعبه لرینه
مالک اولانلرک سیله بحق قارشیلانده اجنبی آلیجی رقیبلر کوردکلر ده
تورک مستحصله حق اولدینی یاره بری و ردکلری نظر دقه آلینیر ایسه،
اجنبی آلیجی و اخراجاتچی مؤسسه لره ملکتمزه آرمسی کوبیلر
نامنه بحق آرزو اولونور. لکن، اونودولاملی که، بو آرزو طلب مجرد
تورک کوبلیسنک حق تأمین مدار اوله حق بر درجه و ماهیتده قالدیجه
فایده لی و تورک موازنه تجاریه سی اخلال ایدجک، بر درجه و واریر ایسه،
تورک تجاریه سنک کان کوبلی به تحکمی و اشافی فیاتلر ایله ماللری الدقلری
فرض احواله نظراً، قات قات ضرورلیدر.

استهلاک وریکلری برلی واجبی طایفه دینه، قابیلیت، لیاقت، بابی
تشکیلاته مالک اولان کیمسه لره دور تجاری مقدارلری تنزیل ایتمه
حق و بریدیکی ایچون، تورک مؤسسات تجاریه سنک مسئله یی کمال اهمیتله
نظر دقه الماری و مستعجلاً کندی آره لریده ائتلافات یاهرق هرجه تنک
منافعی تأمین ایدجک صورته حرکت کلمی لازمدر.

بعض امتعه داخلده استحصاله و داخلده استهلاک ایدیلن امتعه دن
احتیاجات ضروریه عائد اولان وریکدن معاف اولدینی ایچون،
فقرا ی خلق وضعیتی نسبة تحفیف ایدیلش ایسه، داخلده اعمالات
و اصلاحات متعاقبه نایع اولان مواد ابتدائیه نك الدن اله ییشتی ائسانده

استهلاک وریکلری نك تطبیق مهم مشکلات حدوشه باعث اولمقددر.
مواد ابتدائیه استهلاک وریکلری قبل الاعمال تأدیه ایدن فایزیه
تورلرمز و کوچک ارباب اعمالمز ایچون، استهلاک وریکیسی اعمال
و استحصاله وریکیسی ماهیتی سهولته و حق دقه اکتساب ایدیه سیلر
و بو اولنرک اساساً مشکل اولان وضعیتلری کونولشدیرر. ایسته بو حال،
فایزیه مواد ابتدائیه سی اولان ملی کافه امتعه نك بورسه لره داخله
تشتت و بوکا مساعده اعطا ایدیلک ایله، نسبة طی و تلافی ایدیه سیلر ایسه،
تور کیده هنوز تأسیسه باشلایلن نسج، درجیلک و مرافق و سائر
صنایع صغیره نك تشکله غرض اوله حق اولان مانعه لر بر طرف ایدیلش
اولقی قابل اولور.

مواد ابتدائیه سی خارجدن ادخال ایدیلن امتعه به کلنجه،
بونلر ملکیت داخلده اشبو مواد ابتدائیه نك اصلاحی ایله وجوده
کلدیکه واکتیرا مواد ابتدائیه جنبه رایکی الدن حکمک، اضطرارنده
قالدیقده کوره استهلاک وریکلری ملکتمده تشکیلاتکده اولان صنایع
ملیه نك تأسیسه شدنه مانع اوله حق بر وضعیت اکتساب ایدیه سیلر.
تور کیده درجیلک ایله صابونجیلک و دیگر بعض صنایع ملیه نك اجنبی
فایزیه لری محصولانیه رقابت ایدیه سیلک امکاتلری بو سببه جوق
کوجالشدیریش بولومقددر.

استهلاک وریکلری نك مقطوعه ریطی معاملهلری بسطلشدیرمک
اعتباریه قیمتدار و یاشقه ملکاتلری واضع قانونلری طرفدن اختیار
اولونان اصوله امثالی متضمن ایسه، بر کره اکتساب مقطوعیت
ایدن استهلاک وریکلری نك فایزیه وایش وضعیتلری طولایسیله
تمتاز بعض صنایع ایله کوچک اصنافه ده مهم بر بار اقتصادی اوله حق
اهمیتله دوشونمک اقتضا ایدر.

اقتصادلر . حقیقی استهلاک وریکلری :

شکر، پتروش و بترن و کرک کبریت، مشروبات کنبوله،
سبغاره کاغدی اخصارلری خصوصی استهلاک وریکلری نك مقبول
اولانلرنددر.

ایسه، واری نوعی بیدیک و بواغورده صرف ابتدکی ادعا اولونه ماز. جمعاً بکون اوتوز کسورمیلون لیرا مقدارینه بالغ اولدینی ویا اوله جفی ظن ایدین اشبو ویرکیلرک تورکجه خلقی بودجه لرنده بوزده اوندن زیاده تبدیل استقامت اجرا ابتدیه بیلیمی قابل اولسه ایدی، وضعیت بک زیاده کوچ تلقی ایدیلر ایدی. فقط، مبلغ عمومی بودجه لره وارمقدن اولدیفندن طولانی، ده نه سیه سیه لره، راز کوچ ده اولسه، بو بوکلر آلان سهولته قابل تحمل اولان تکلیفدن عبارتدیر.

بایلان بعضی بذقیقه کوره، شکر استهلاک مقدار عمومی سنده بوسنه رتنزل کورولور و پترول و بترن استهلاک سنده بالکترجه بوسنه تخفی مأمول اولان ترابردلر اسکی نسبت ودرجه ده انتظار اولونق قابل بولونمور. بوحال زده ویرکیلرک اعتبارلی اعتباریه خلقک برشی حسن ایدیککی اثبات ایدمیز ایسه ده، وضعیتک محسوس اولدینی ادعایینه بوراده هیچ مساع اولدیفنی مکملاً کوستر. دیمک: غائب اولان مهم شیلر بوقدر، عظیم جرحلر آجیلدینی حتی ضعیف و فقیر خلقک سیه آغیر برونک آئنده قالدینی سوبله موز. بالکتر، رفاه سرعته کیده جک اولان خلقک مشی سرعته نسبتی راز خفیفه مش دیمک اولور. خصوصی استهلاک ویرکیلرک اعتبارلی کویلر مزلک بالانعکس حسن ایدیککی و شهرلرده کی موزان صنفیک، تعیر اخیاریه اسباب مختلفه تحت تأثیرنده قاهره بر طرفدن استهلاک ویرکیلرک بر طرفدن مقطوع ویرکی ایه قازانج ویرکیلرک تحت تأثیرنده قلوب بالقابله صاندینی خدمات بدنی و عقلیه سی اجر تری ایچون مناسباً دها فضله اجرت سی آرامق اضطرارنده اولدینی حالد، سنی اسباع اتمکه امکان بوله بیحق اولانلرک المضطرب موقی اشغال ایلرکی مهم ونظر دقه آلمقه لایققدیر. بوضفک بیدیک ضربه لر تحت تأثیرنده فنا انقساملره اوغرا بوجنی واستقامت حیات ده کیشدره رک کندی اقتصادی مالی موقعی اصلاح ایچون اغایلدیککی وظایقندن اوزاقلایه جفی ووسیلله مللکته دها جانلی نقطه لردن اضرار ایدیککی تخمین اتمک قولای ایسه ده، بومشله ک حلی چاره لری کوستره بیلیمک بک سبیل دکلدر.

بونلردن کرک شکر، پترول و بترن وکرک کبریت و سیغاره کاغذلری معمول حالد ایچنی مللکلردن کثیرتمکده اولدیلری ایچون، بو گونه نظراً ک تازه ائی اولان اشبو امتعه نی ادخالات امتعه سی میاشنده وصف مخصوص و ممتاز مالک اموالین صایق لازمدیر. علی العموم دیگر ادخالات امتعه سنک اوزرینه موضوع اولان ویرکیلر فصل انعکاس امکاتی سهولته کوسترمکده لر ایسه: بوراده برده انحصار اداره لرینک موجودیتی طولانیسیله، ویرکیلرینک مستهلک طوغری سهولته نقل و دور ایدیه جکی قبول اتمک لازمدیر. دیمک: ویرکی بوکئی بوراده به اداره لر وده متوسط تجار همان هیچ بر زمان اودمیز و اوده جک حاللره دوشمزلر؛ ویرکیلری انحصار مالارنده اودمیز صولک مستهلکدر.

پترول و بترن ایه شکر مستهلکری: کرک، استهلاک و انحصار ویرکیلرینی هب برابر حل اضطرارنده قالان مستهلکدر بعضاً امتعه ک مالیت میاشنه بوزده بوز مقدارنده الضام ایدن ویرکی مواجیه سنده لر (شکرده اولدینی کی)، بعضاً بترولده استحصال فیائنک اون و حتی اون ایکی مثلی اوده مک اضطرارنده لر. نهایت ایدی سکر مثله یاقین بر مقدار ضمیمه ده کبریت انحصارینه تأدیه مجبور بونده بولمقدن لر. بو وضعیت کوسترمکده رک، تورک مستهلکری خصوصی استهلاک رسمی حیایت ایدن انحصارلر سابه سنده اولدیفنی آغیر بولک آئنده لر. تورک مستهلکریک قابلیت استهلاکیمی اشبو انحصارلرک وضعه تقدم ایدن بعض احوال طولانیسیله آتماش اولدینی کی، انحصارلرک تأسیسندن صوکر، احوال اقتصادی ده حصوله کلن بکی انکشافلر سابه سنده کذلک استهلاک قدرینک آردینی ادعا اولونه ماز. بناء علیه، اشبو استهلاک فیائنلرینک ترابیدی سبیلله، خاق، ابراد لرینک مختلف مقاصده صرف و توجیهی امرنده، ماضی به نظر ایکی بر طرز حسابی اختیار اتمک ضرورنده و بوسورته مثلاً پترول و بترن، شکر، کبریت، الخ اسکدن قریق ابتدکی قازانجی لشدن دها جوق بوکک برقمی رافق احتیاجنده لر. خلقک بوسیلله قازانجی کفایت ایچور

۲۶

خلاصہ عمومی :

مطالعات سالفہیہ مستنداً بروجہ آتی تکلیف لک ہیئت عمومیہ عرضی
موافق کورولشدر :

۱ — تورک ویرکیلی سیستمندہ عمومی وجدی اصلاحات
وجودہ کتیرمک امرندہ احتیاج حس ایدن حکومت جهوریہ جہ اتحاد
ایدیلن تدبیر و وضع اولونان یکی ویرکیلی تورک تجارت علمی ممنونیت
ایله قبول ایتمش و بونلرک کرک اساسلرینہ و کرک تطبیقاتنہ متدائر
مسئلہ لک اغلاق طولایسیلہ کچیریلن مشکلات دورہ سنک طبیعی اولدیغنی
دائماً تسلیم ایلشدر .

۲ — کچن سنہ وضع اولونان ویرکیلی طولایسیلہ کرک برطرفدن
مستهلکین و کرک برطرفدن ارباب اعمال و متوسطلر ایله تجارت
معاملاتی اوزرنده بوسیله حصوله کلن تأثیرلری اراشدیراراق
بونلردن فنالریک ازاله سنہ چالیشمق خصوصندہ حکومت جهوریہ نیک
ایفاسندن کری قالدیغنی تعدیل و تصحیح تشبثلرینی تورک تجارت علمی
کال شکران و منت ایله قید ایتکده در .

۳ — اعشارک الغامی طولایسیلہ حصوله کلن بوشانی طولدی رmq
اوزره تشبث ایدیلن ویرکی اصلاحاتندہ برطرفدن بلا واسطه ویرکیلی
تعدیل و بعض یکیلری احداث ایدیلر ایکن ، دیگر طرفدن عینی
اهمیتله عمومی و خصوصی استهلاک ویرکیلرینہ کیدیلسنی استانبول
تجارت قونفره سی ممنونیت ایله کوریر و بوندن صوکرایا ییلہ جق
تعدیلاتکده دائماً آهنگدار و متوازی برصورتده وقوعه کلسنی امیدایلر .

۴ — مستقبل تورک ویرکی سیستمی بلا واسطه اقسام تکلیفیه سی
ایچنده قازانچ ویرکیسنک محورلک وظیفه سی ایفا ایلمی واشبو ویرکینک
تورکیه ده حصوله کلن بالجله قازانچلرک منابعه متوزع اولمی لزومنه
تورک تجارت عالمک نظر دقتی جلب ایلر .

برکیلرک اقتصادی تأثیرلری

قومبولی